

Шепетівська міська ТГ
Заклад дошкільної освіти №7 «Дюймовочка»
Шепетівської міської ради Хмельницької області

Вплив корекційно-відновлювальної логопедичної роботи на динаміку розвитку мовлення у дітей із ЗПР в умовах інклюзивного навчання для подальшої успішної соціалізації у суспільство

(Інклюзивна освіта)

Тетяна Григорівна Яркова
вчитель-логопед

-2022-

Шепетівська міська ТГ

Заклад дошкільної освіти №7 «Дюймовочка»

Шепетівської міської ради Хмельницької області

Вплив корекційно-відновлювальної логопедичної роботи на динаміку розвитку мовлення у дітей із ЗПР в умовах інклюзивного навчання для подальшої успішної соціалізації у суспільство

(Інклюзивна освіта)

*Тетяна Григорівна Яркова
вчитель-логопед*

Упорядник:

Яркова Тетяна Григорівна, *вчитель-логопед ЗДО №7 «Дюймовочка»*

Рецензент:

Вакалюк Наталія Володимирівна, директор Шепетівського ЗДО № 7 «Дюймовочка».

Схвалено педагогічною радою Шепетівського ЗДО № 7 «Дюймовочка»
(протокол № 2 від 28.11.2021р.)

Вплив корекційно-відновлювальної логопедичної роботи на динаміку розвитку мовлення у дітей з ЗПР в умовах інклюзивного навчання для подальшої успішної соціалізації суспільство.: Методичний посібник / упорядник Яркова Т.Г. – Шепетівка, 2022. - 91с.

Методичний посібник розкриває проблему навчання дітей із затримкою психічного розвитку, висвітлює питання надання своєчасної комплексної допомоги дітям з різними психофізичними вадами, в тому числі й затримкою психічного розвитку, забезпеченню їхньої повноцінної життєдіяльності та соціальної адаптації.

Зміст

Вступ	5
Актуальність питання.	
Необхідність корекційної логопедичної роботи для дітей із ЗПР в умовах навчання	7
Особливості розвитку мовлення і мислення у дітей із ЗПР	8
Основні напрямки логопедичної відновлювально - коригувальної роботи у дітей із ЗПР в умовах інклюзивного навчання	11
Система логоко-коригувальної відновлювальної роботи для розвитку мовлення у дітей із ЗПР в умовах інклюзивного навчання	13
Висновки	18
Проект «Вплив корекційно-відновлювальної логопедичної роботи на динаміку розвитку мовлення у дітей з ЗПР в умовах інклюзивного навчання для подальшої успішної соціалізації суспільство	19
План реалізації проекту	24
Список літератури	27
Додатки	28
Індивідуальні плани роботи з дітьми з ЗПР:	
- перший рік навчання	29
- другий рік навчання	40
Конспекти індивідуальних занять за темою «Комплексна логопедична робота при ЗПР»	54
Розвивальні ігри та вправи для дітей із ЗПР	63
Кінезіологічні вправи та їх вплив на розвиток мовлення дитини».	
Добірка кінезіологічних вправ для розвитку психічних процесів, використання в роботі з дітьми ЗПР	67
Використання казкотерапії для розвитку інтонаційної виразності мовлення у дітей із ЗПР	73
Мовленнєві вправи та ігри для цікавого домашнього дозвілля дітей із затримкою психічного розвитку з порушенням мовлення	78
Консультації батькам дітей інклюзивної групи	80
Поради логопеда	90

Вступ

У Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Законі України «Про освіту», «Національній доктрині розвитку освіти» та інших урядових документах засвідчується важливість питання удосконалення організації й змісту питань спеціальної освіти, надання своєчасної комплексної допомоги дітям з різними психофізичними вадами, в тому числі й затримкою психічного розвитку. В них наголошується на необхідності вдосконалення освіти цієї категорії дітей в системі закладів суспільного виховання, забезпечення їхньої повноцінної життєдіяльності та соціальної адаптації. З огляду на підвищені вимоги до суспільного виховання проблема навчання дітей із затримкою психічного розвитку дуже важлива.

У сучасному світі проблема соціального розвитку підростаючого покоління стає однією з актуальних. Батьки та педагоги як ніколи раніше стурбовані тим, що потрібно стежити, щоб дитина, яка входить у цей світ, стала впевненою, щасливою, розумною, доброю і успішною.

Саме в дитинстві відбувається дозрівання людини, здатної гармонійно і ефективно адаптуватися до мінливого соціального середовища і виділити своє «Я» серед інших людей. Соціальний розвиток об'єднує процеси соціалізації та індивідуалізації, занурюючи дитину не тільки в предметний світ, а й в соціальний простір відносин через спілкування з близькими дорослими та з однолітками. Особливо важливі в цьому відношенні ранні етапи розвитку дитини, коли закладаються основи соціальних зв'язків, відносин із суспільством і відбувається її соціальне становлення. На думку Виготського Л.С. фізичний або психічний дефект у дитини створює основу для виникнення перешкод у розвитку її спілкування з оточуючими, у встановленні широких соціальних зв'язків, що є несприятливим фактором, перш за все особистісного розвитку. Порушує нормальне вrostання дитини в культуру. Особливе місце серед дошкільнят з порушеннями розвитку займає затримка психічного розвитку (ЗПР). Як правило, включення таких дітей в соціальне життя відбувається болісно. Психологи, медики, які вивчають дітей із затримкою психічного розвитку, відзначають, що у них значно ослаблені «соціальні можливості особистості», низька потреба в спілкуванні, що поєднується з дезадаптивною формами взаємодії - відчуженням, униканням або конфліктом (Ковальов В.В, Коробейников І.А., Лебединська К.С., Лубовский В.І., Шипіцина Л.М. та ін.). Педагоги звертають увагу на те, що найважча педагогічна проблема в роботі з цими дітьми - їх соціалізація. Дитина з ЗПР насилу виділяє однолітка як об'єкт для взаємодії, тривалий час засвоює правила поведінки, не проявляє ініціативи в організації взаємодії з оточуючими людьми. Специфічні особливості соціалізації дітей, що мають ЗПР, дозволяють включити дану категорію дітей в так звану групу соціального ризику. Тому проблеми розвитку різних форм взаємодії з однолітками і дорослими у дітей з ЗПР, оволодіння ними комунікативними вміннями та навичками набуває особливої значущості. Затримка психічного розвитку значною мірою пов'язана з соціальним фактором

і часто тимчасова (має місце тенденція в бік повної реабілітації). Темп і якість реабілітації багато в чому залежить від зовнішніх чинників, зокрема, від впливу суспільства. Саме суспільство вже підійшло до зміни свого ставлення до дітей цієї категорії. Діти з ЗПР можуть і повинні навчатися і виховуватися поза ізольованих корекційних установ. Перебування в них обмежує можливість контактів зі звичайно розвиваючимися однолітками, відриває дітей від соціуму, позбавляє можливості орієнтуватися на звичайний розвиток і ускладнює формування їх готовності до подолання життєвих труднощів, що порушує соціальну адаптацію та реабілітацію. Більшість вчених і практиків визнає, що для успішного вирішення проблеми виховання і навчання дітей з відхиленнями у розвитку необхідно проводити їх соціальну адаптацію в умовах інтеграції. [2] Дошкільний вік є найбільш сензитивним періодом у розвитку дитини, так як розширюються межі життя: дитина входить у різні суспільства, стає членом більш широкої соціальної групи. Ця обставина диктує необхідність роботи над якістю соціальної адаптації дітей з ЗПР на ранніх стадіях.

Адаптація до соціуму вимагає від дитини підпорядкування своїх індивідуальних бажань нормам і заборонам дошкільного закладу. Соціальна адаптація - це стан гармонії між індивідом і соціальним середовищем. Для того, щоб жити серед інших людей, відчувати себе комфортно в соціумі, бути прийнятним і зрозумілим іншими, дуже важливо вміти розуміти і відчувати їх емоційно-психічні стани, адекватно на них реагувати. Подібна поведінка вимагає вміння помічати, розпізнавати стан іншого, володіння "мовою" емоцій, тобто формування емоційних здібностей.

Актуальність питання обумовлена існуючим протиріччям між багаторічною практикою виховання і навчання дітей з проблемами в психічному розвитку в спеціалізованих установах та виниклу принципову необхідністю соціалізації цих дітей через ранню інтеграцію в соціум. Прагнення знайти шляхи вирішення цієї суперечності спонукали до висвітлення даного питання.

Актуальність питання

Необхідність інклюзивної корекційної логопедичної роботи для дітей із ЗПР.

Інклюзивна група дошкільного закладу є першим дитячим суспільством, де виникає сюжетно-рольова гра, де дитина-дошкільник набуває початкового соціального досвіду контактування з однолітками, що сприяє формуванню його поглядів та поведінки, засвоєнню моделей для наслідування і виробленню ціннісних установок.

Дошкільний період надзвичайно значущий для входження дитини у світ соціальних відносин, для процесу її соціалізації. Соціальний досвід набувається дитиною в спілкуванні і залежить від різноманітних соціальних відносин, які йому надаються найближчим оточенням. Засвоєння дитиною загальнолюдського досвіду, накопиченого попередніми поколіннями, відбувається тільки в спільній діяльності і спілкуванні з іншими людьми. Саме так дитина опановує мову, новими знаннями та вміннями, у неї формуються власні переконання, духовні цінності і потреби, закладається характер.

Аналіз процесу соціалізації як педагогічного явища дозволяє представити його зміст у вигляді структури, що включає ряд взаємопов'язаних компонентів:

- комунікативний компонент - оволодіння мовою;
- пізнавальний компонент - освоєння певним колом знань про навколишню дійсність;
- поведінковий компонент - засвоєння дитиною моделі поведінки;
- ціннісний компонент - відношення дитини до цінностей суспільства.

Соціальний розвиток здійснюється двома шляхами: в ході стихійної взаємодії дитини з соціальною дійсністю і навколишнім світом та в процесі цілеспрямованого залучення дитини до соціальної культури. Другий шлях соціального розвитку здійснюється за допомогою цілеспрямованої освіти, змістом якої є різні аспекти соціальної культури.

Таким чином, можна зробити висновок, що процес соціалізації являє собою складне явище, в ході якого відбувається засвоєння дитиною об'єктивно заданих норм людського співжиття і постійне відкриття, утвердження себе як соціального суб'єкта, вимагає створення певних умов організації життя дитини, насиченого позитивними емоціями, різноманітною діяльністю, високим інтелектуальним потенціалом навколишнього середовища і спілкування.

Важливо, щоб батьки дитини із ЗПР стали активними учасниками корекційно-розвивального процесу, повірили в можливість своєї дитини і позитивний результат корекційної роботи.

Особливості розвитку мовлення і мислення у дітей із ЗПР

Порушення розумового розвитку – досить складна і, одночасно, недостатньо вивчена на сьогодні особливість перебігу розвитку дитини.

Відомо, що однією із першопричин порушення розумового розвитку є органічне ураження головного мозку плоду у внутрішньоутробний період розвитку. Але ця особливість дитини не обмежує її можливості розвиватися та жити у суспільстві і мати власні перспективи.

Як правило, вторинним порушенням у дошкільнят з ЗПР є порушення мовної функції: загальне недорозвинення мови (ЗНМ), фонетико-фонематичні порушення мови (ФФНМ), дислалія, дизартрія і тощо.

Діти із ЗПР відрізняються своєрідністю мовленнєвого розвитку. Це проявляється як у затримці темпу розвитку окремих сторін мовлення, так і в характері недоліків мовленнєвого розвитку. Імпресивна сторона мовлення характеризується недостатньою диференціацією сприйняття мовленнєвих звуків, відтінків мовлення (у 75% спостерігаються труднощі в диференціації звуків).

Для експресивної сторони мовлення характерні бідний словниковий запас, порушення звуковимови, недостатня сформованість лексико-граматичної будови мовлення, наявність аграматизмів, дефекту артикуляційного апарату (у 55% відзначається недостатність мовленнєвої моторики: діти з труднощами утримують артикуляційну позу, м'язи мовлення напружені, насилу відбувається перемикання з однієї пози в іншу, у 45% з них – дефекти будови зубного

ряду).

Мислення і мовлення — це складові інтелекту. Дослідження Виготського Л.С. свідчать, що мислення і мовлення, поєднуючись між собою у дорослої людини, в генезисі мають різне підґрунтя. Цей факт спонукав психологів до вивчення, з одного боку, комунікативної функції мовлення та виділення невербальних засобів спілкування, що мають суттєве значення для засвоєння людиною мови і мовлення. З іншого боку, були з'ясовані домовленнєві форми мислення: наочно-дійове та наочно-образне.

Крик, лепет і навіть перші слова дитини — етапи розвитку мовлення, що майже не пов'язані з інтелектом. На цьому етапі мовлення дитини є емоційно-експресивною й комунікативною формами поведінки, тобто засобом почуттів. Протягом першого року життя розвиток мовлення має підготовчий характер. Спочатку формується фонематичний слух, який закладається задовго до того, як дитина починає користуватися мовленням і самостійно вимовляти слова. Цей слух є підґрунтям сприймання і частково пам'яті.

До ознак своєрідної затримки мовленнєвого розвитку можна віднести

процес вікового розвитку словотворення при ЗПР (Слепович Е.С.). Зазвичай процес бурхливого словотворення у дітей із нормальним розвитком закінчується до старшого дошкільного віку. У дітей із ЗПР цей процес затягується аж до кінця початкової школи. Діти нечутливі до норм вживання мови, використовують атипові граматичні форми, що мають характер неологізмів. У розумово відсталих дітей цей період зовсім відсутній. Неологізми дітей із ЗПР мають свою специфіку: це можуть бути слова - "осколки" ("стриб" – від стрибати, "фарб" – від фарбувати; несподіване поєднання морфем ("копалка" – замість лопатка, "красник" – замість художник, маляр); своєрідне використання зменшувально-пестливих суфіксів "еньк", "ик" ("моренька" – від море).

Створення дітьми неологізмів свідчить про здатність їх до виділення значень коренів слів і використанню закономірностей рідної мови для побудови нових слів. Серед помилок звуковимови у дітей із ЗПР переважають порушення свистячих (с, з) і сонорних звуків (м, н, л, р), тоді як у дітей із звичайним розвитком 5-9 років частіше спостерігається порушення вимови звуків і шиплячих (ш, ж, ч, щ). Порушення вимови свистячих пов'язують переважно з порушенням мовленнєво-слухового аналізу.

Лексична сторона мовлення знаходиться в тісній залежності від загального рівня пізнавального розвитку дитини. У зв'язку зі зниженою пізнавальною активністю у дітей із ЗПР відзначається бідний

словниковий запас, що відображає неточні уявлення про навколишній світ. Мовлення складається в основному з іменників і дієслів, прикметники використовуються тільки для позначення видимих властивостей предметів. Зв'язок слова з предметом нестійкий. Діти не можуть використовувати антонімічні та синонімічні засоби мовлення, при цьому великі труднощі викликає підбір синонімів. Психолого-педагогічний аспект характеризується:

- порушенням загальної і тонкої моторики, страждає техніка рухів і рухові якості (швидкість, спритність, сила, точність, координація);
- порушення в розвитку вищих психічних функцій: пам'яті, уваги, мислення;
- загальне недорозвинення мови - дефекти звуковимови, недоліки фонематичного сприйняття, граматичного ладу мовлення, обмежений словниковий запас;
- низький розвиток ігрової діяльності;
- несформовані всі структурні компоненти навчальної діяльності.

Таким чином, аналізуючи особливості психічного розвитку даної

категорії дітей, можна зробити наступний висновок: затримка психічного розвитку зачіпає всю психічну сферу дитини, і, по суті, є системним дефектом. Тому процес навчання і виховання повинен вибудовуватися з позицій системного підходу. Необхідно сформувати повноцінний базис для формування вищих психічних функцій і забезпечити спеціальні психолого-педагогічні умови, необхідні для їх формування. Для успішності соціального розвитку дитини необхідно, щоб його спілкування з найближчим дорослим оточенням було діалогічним.

Основні напрямки логопедичної відновлювально-коригувальної роботи у дітей із ЗПР в умовах інклюзивного навчання.

Дитячий садок відіграє важливу соціально-виховну роль у навчанні дітей. Взаємодіючи з колективом однолітків і дорослих, дошкільнята використовують необхідні вербальні засоби спілкування: пояснення, питання, вказівки, привітання та ін. У спілкуванні виникають більш-менш стійкі уявлення дитини про оточуючих і самого себе. Спілкування відіграє дуже істотну роль у становленні та розвитку самосвідомості.

Процес особистісного розвитку дитини під впливом взаємин з оточуючими можна представити таким чином: у доступних для дитини видах діяльності утворюються відповідні форми спілкування, в яких дитиною засвоюються правила і норми людських відносин, розвиваються потреби, формуються інтереси і мотиви, які ведуть до подальшого розширення сфери спілкування і, отже, до появи нових можливостей для розвитку особистості. Основним видом роботи із дітьми в інклюзивній групі є корекційне розвивальне заняття. Завдання його спрямовані на включення в роботу всіх систем аналізаторів.

В логопедичній роботі з дітьми, які страждають на ЗПР, враховують їх психологічні особливості та проважують за напрямками:

- розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння;
- розвиток зорового сприйняття, аналізу, зорової пам'яті;
- формування просторових уявлень;
- розвиток слухового сприйняття, уваги, пам'яті;
- корекцію порушень моторного розвитку, особливо порушень ручної та артикуляційної моторики;
- корекцію порушень звуковимови, спотворень звукоскладової структури слова;
- розвиток лексики (збагачення словника, уточнення значення слова, формування лексичної системності, структури значення слова, закріплення зв'язків між словами);

- формування морфологічної та синтаксичної системи мови;
- розвиток фонематичного аналізу, синтезу, уявлень;
- формування аналізу структури речень;
- розвиток комунікативної, пізнавальної та регулюючої функції

мови.

Корекційно-логопедичний вплив при ЗПР носить комплексний і водночас диференційований характер. Диференціація корекційно-логопедичного впливу здійснюється з урахуванням клінічної характеристики, індивідуально-психологічних особливостей дитини, особливостей її психічної діяльності, працездатності, рівня недорозвинення та механізмів порушень мови.

У процесі корекційної роботи організовую розумову та мовленнєву діяльність дитини, викликаю позитивну мотивацію, максимально активізую пізнавальну діяльність дитини із ЗПР, використовую різноманітні прийоми та методи, стараюсь ефективно здійснювати допомогу дітям у зоні їх найближчого розвитку.

Схема побудови логопедичних занять відрізняється від загальноприйнятої:

- в організаційний момент занять включаю релаксаційні і психофізичні

вправи, психогімнастику;

- в ході занять передбачаю мімічні, голосові, дихальні, артикуляційні, фізичні вправи;
- на кожному занятті провожу роботу над засвоєнням лексико-граматичного ладу мови;
- фізкультурні паузи і фізкультурні хвилинки несуть додаткове мовне навантаження, обумовлене темою заняття;
- пропоную завдання на словотворення;
- передбачаю завдання на корекцію психофізичних функцій.

Система логопедичної коригувальної відновлювальної роботи для розвитку мовлення у дітей із ЗПР в умовах інклюзивного навчання.

Встановлено, що одним із найголовніших надбань у дошкільному віці є оволодіння рідною мовою, як засобом пізнання та спілкування, тому рання діагностика і корекція мовленнєвих порушень у дітей із ЗПР дошкільного віку позитивно впливає та що забезпечує цілісний розвиток усіх компонентів мовленнєвої системи.

Особливістю роботи з дітьми даної категорії дошкільників та специфікою в організації роботи з корекції мовленнєвих порушень є обов'язкова наявність практичної діяльності, що поєднується з умілим використанням наочності і живого слова педагога. У своїй роботі я використовую розроблені досить ефективні методики корекції мовленнєвих порушень: дихальна, пальчикова, артикуляційна гімнастики, логоритмічні вправи, масаж, мнемотехніку, елементи пісочної терапії та багато іншого. Звертаючись до дитини, я говорю просто і зрозуміло, уникаю складних конструкцій, вживаю тільки ключові слова, говорю так, щоб дитині було легко зрозуміти. При кожній нагоді повторюю одні й ті самі прості слова і фрази. Важливо, щоб вираз обличчя та інтонації висловлювали те саме, що і слова. Відомо, що спілкування включає в себе не тільки розуміння усного мовлення: з інтонації і мови тіла співрозмовник отримує інформацію, важливу для розуміння повідомлення в цілому.

Навчаючи дитину з ЗПР, я розбиваю завдання на маленькі кроки. Їй легше набувати нових навичок, якщо оволодіння ними буде відбуватися поетапно, невеликими кроками. Я не намагаюся навчити дитину нового виду діяльності за один прийом і дитина починає сама виконувати все, що від неї вимагають — спочатку під наглядом, а потім і самостійно. Починаючи навчання нових навичок, спочатку використовую прості і легкі завдання, а потім поступово підвищую рівень їхньої складності. На початку навчання використовую предмети, котрі дитині легко тримати в руці і якими легко діяти. Занадто великі предмети, як і замаленькі, для дитини незручні. Поступово збільшую участь дитини, поки нарешті вона не почне виконувати всі дії самостійно. Важливо при кожній нагоді викликати в неї відчуття радості за свої успіхи. Що більше полегшувати дитині завдання на початку навчання, то охочіше вона буде вчитися далі.

Із чого починати? Я рекомендую, що починати слід з навчання дитини навичкам самообслуговування: користуватися горщиком, самостійно пити, їсти,

умиватись, розчісуватись, чистити зуби, вдягатись і роздягатись — це додасть упевненості дитині і сприятиме її соціалізації. Паралельно з навчанням навичок самообслуговування необхідно дитину розвивати сенсорно-моторно. По-перше, це доступно дитині, а по-друге, сприяє пізнавальному розвитку, оскільки розвиває відчуття та сприйняття, на основі яких у дитини в подальшому формуються такі пізнавальні процеси, як пам'ять, увага, мислення та мовлення.

Заняття проводжу у вигляді гри з дидактичними іграшками (мотрійками, пірамідками, кубиками-вкладками тощо), рухової гри, гри з правилами, що забезпечує виділення властивостей і відносин предметів. Вирішення завдань передують проведенню занять з конструювання, ліплення, малювання, щоб дитина могла виокремити властивості зображених предметів. Оскільки провідною діяльністю дошкільника є ігрова діяльність, усі заняття я проводжу не просто в ігровій формі, а ігровим методом.

Я постійно привертаю увагу дитини до зовнішніх властивостей та якостей предметів, а саме: на зорових, тактильних та слухових подразниках формую стійкі уявлення дітей про колір, фактуру, величину, температуру і таке

інше. Для цього дитині пропоную завдання на вибір за зразком і за словесною інструкцією («Дай таку саму квітку», «Знайди червону фігурку»). Якщо дитина вже виокремлює в предметі колір, форму, величину починаю формувати в неї систематизовані уявлення про зовнішні властивості предметів, про предмети навколишньої

дійсності.

Щоб навчання дітей із ЗПР відбувалося успішно, у своїй роботі я застосовую спеціальні методи та прийоми навчання, що мають наочно-дійовий характер, демонструю дитині іграшки, посібники і, головне, способи дії з ними, супроводжуючи свої дії емоційними поясненнями. У роботі з дошкільниками застосовую: дії за наслідуванням, дії за зразком і вибір за зразком, «жестова інструкція», спільні дії дорослого і дитини.

Розглянемо кожен із цих методів. Дошкільникам складно наслідувати дії

дорослого. Для цього на занятті використовую спільні дії з дитиною (тобто руками дитини виконую завдання), і разом з поясненнями демонструю дії. Для того, щоб дитина могла опанувати способи дій з предметами за наслідуванням, мої мають бути повільними, демонстративними. Поступово дії за наслідуванням стають основним засобом надання дитині сенсорного досвіду, сумісні дії використовуються лише у випадках, коли дитина ще не готова до наслідування. Але є діти, яким складно діяти навіть за наслідуванням. У цих випадках я роблю повільно, поетапно, щоб дитина встигла побачити та визначити всі етапи дії. За утруднень можна користуватися вказівним жестом, щоб виділити потрібний предмет, показати, куди його потрібно пересунути. Цей прийом умовно називається жестовою інструкцією. Якщо дитина не діє і за допомогою жестової інструкції, скористуюся методом спільних дій: беру руки дитини у свої і разом з нею виконую потрібні дії. Обов'язково наочні і практичні методи мають поєднуватися зі словесною інструкцією, усним поясненням завдання, тому що слабкість операцій мислення, аналізу зокрема, — характерна риса дошкільнят із ЗПР, і необхідно допомогти дитині виконати аналіз зразка: визначити складові будівлі, знайти серед іграшок необхідну деталь (за зразком), допомогти визначити розташування частин, порівняти з початковим зразком будинку «такий — не такий».

Для підвищення мовленнєвої активності дітей із ЗПР використовую метод наочного моделювання

(Ельконін Д., Венгер Л., Ветлугіна Н., Под'яков М.), зміст якого полягає у тому, що мислення дитини розвивають за допомогою спеціальних схем, моделей, що в наочній і доступній формі відтворюють приховані властивості та зв'язки того чи іншого об'єкта.

Використовуючи метод моделювання, можна навчити дитину зображати предмети, явища, дії, поняття, епізоди тексту за допомогою спрощених схематичних зображень-символів, знаків. Схематичний образ відображає найбільш істотні зв'язки та властивості предметів. Наочне моделювання успішно використовую для повідомлення дітям різноманітних знань, а також як засіб розвитку розумових і мовленнєвих їх здібностей. В основі методу лежить використання заміника (моделі), яким можуть слугувати схеми, креслення, плани, умовні позначення, стилізовані й силуетні зображення, піктограми й інші предмети. Особливо корисним може бути використання наочного моделювання для дошкільників із ЗПР, оскільки розумові завдання

вони виконують переважно зовнішніми засобами, наочний матеріал засвоюють краще за вербальний.

Формування навичок наочного моделювання відбувається в певній послідовності з постійним збільшенням частки самостійної участі дітей із ЗПР.

Робота з мнемотехнікою будується від простого до складного: починаючи роботу з найпростіших мнемоквадратів, необхідно послідовно переходити до мнемодоріжок, і пізніше – до мнемотаблиць.

Метод наочного моделювання полегшує процес вивчення дітьми віршів, загадок, скоромовок, оскільки, вони самі можуть їх «читати». Поступово

пам'ять зміцнюється, образне мислення розвивається, діти набагато краще, легше та емоційніше запам'ятовують тексти, більші за обсягом. Розучування стає справою веселою, емоційною, і при цьому зміст тексту – відчутним, видимим, таким, що можна уявити. Адже одне з правил зміцнення пам'яті говорить: коли вчиш, записуй, малюй схеми, кресли графіки.

Використання схем при складанні описових розповідей полегшує дітям оволодіння зв'язним мовленням. Наявність наочного плану робить такі розповіді чіткими, зв'язними, послідовними та поширеними. Схеми-моделі широко використовують у повсякденному житті: умовні позначення в календарі природи, графічне зображення фізкультхвилинок, дидактичні ігри.

Цінними є вправи на отримання знань у процесі дій дітей з опорними схемами та таблицями, нагромадженню та суттєвому збагаченню практичного досвіду дитини, що створює базу для подальшого розвитку і навчання дітей. Позитивні результати в розвитку пам'яті, мислення, навчання дітей зв'язному мовленню і переказу свідчать про ефективність методу наочного моделювання.

У своїй роботі я використовую такі принципи корекції :

1. Єдність діагностики й корекції;
2. Встановлення доброзичливої, довірливої, підтримуючої, оптимістичної атмосфери спілкування, емпатійне ставлення до дитини;
3. Корекція проводиться у зоні найближчого розвитку;
4. Корекція й навчання повинні орієнтуватись на індивідуальні темпи психічного розвитку;
5. Принцип "заміщаючого онтогенезу". Корекційна робота має починатися від тієї "точки", після якої почалось відхилення від ідеальної програми розвитку і відтворювати усі закономірності останнього;
6. Врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини;
7. Врахування структури дефекту конкретної дитини та особливостей її соціальної ситуації розвитку;

8. Спрямованість корекційної роботи "зверху донизу", тобто на створення оптимальних умов для розвитку вищих психічних функцій, за рахунок яких будуть компенсовані недоліки елементарних психічних процесів;

9. Дуже важливо, щоб корекція розвитку мала випереджувальний характер. Вона має бути спрямованою не на тренування й удосконалення того, що вже досягнуто дитиною, а на активне формування того, що повинно бути досягнуто у найближчій перспективі відповідно до законів вікового розвитку і становлення індивідуальності;

10. Урахування системності розвитку в корекційній практиці;

11. Урахування компенсаторних можливостей дитини та ставлення до власного дефекту. Створення атмосфери оптимізму, довіри, прагнення досягнень у розвитку;

12. Забезпечення позитивної мотивації до розвитку і самовдосконалення.

Корекційно-логопедичний вплив при ЗПР носить комплексний і водночас диференційований характер.

Диференціація корекційно-логопедичного впливу здійснюється з урахуванням клінічної характеристики, індивідуально-психологічних особливостей дитини, особливостей її психічної діяльності, працездатності, рівня недорозвинення та механізмів порушень мови.

У процесі корекційної логопедичної роботи організовую розумову та мовленнєву діяльність дитини, викликаю позитивну мотивацію, максимально активізую пізнавальну діяльність дитини із ЗПР, використовую різноманітні прийоми та методи, стараюсь ефективно здійснювати допомогу дітям у зоні їх найближчого розвитку.

Велика поширеність порушень мови у дітей із затримкою психічного розвитку викликає необхідність їх подальшого поглибленого вивчення та визначення шляхів підвищення ефективності корекційного впливу. Порушення мови при ЗПР часто носять системний характер, зачіпають багато сторін мовної системи.

Висновок

*Закладене в дошкільному віці,
проявиться у шкільному та
подальшому житті кожної
особистості*

Діти із затримкою психічного розвитку, які навчаються в інклюзивній групі нашого закладу дошкільної освіти, швидше досягають успіхів в соціалізації. Я, як вчитель-логопед спільно з іншими педагогами з Команди психолого-педагогічного супроводу здійснюю корекцію, тобто виправлення відставань у розвитку дітей. Корекція мовлення виступає необхідною умовою ефективного навчання та виховання цієї категорії дітей. Разом навчання, виховання та корекція забезпечують компенсаторний шлях розвитку дитини в напрямку попередження її дисгармонійності, уповільненості та віддаленості від норми. І чим раніше розпочата така робота, тим вагоміший її результат. Проведення занять корекційної спрямованості показало, що позитивний результат може бути отриманий лише при системній роботі.

Саме взаємодоповнюваність професіональних позицій і знань спеціалістів Команди психолого-педагогічного супроводу у підході до дитини, тісна співпраця на різних етапах роботи забезпечують продуктивність корекційної роботи з дітьми із ЗПР. Завдання Команди психолого-педагогічного супроводу полягає не лише у плануванні лінії психічного розвитку, оскільки будь-яке організоване навчання є розвивальним, а в допомозі кожній дитині удосконалити її індивідуальні здібності, розвивати її як неповторну особистість. Роль педагога полягає в забезпеченні ситуацій успіху і позитивних емоцій дітей у процесі навчання. Необхідно створити умови в інклюзивній групі для індивідуальної діяльності, а значить – корекції мовлення та особистісного розвитку дитини та соціалізації її у суспільстві.

ПРОЄКТ

Вплив корекційно-відновлювальної логопедичної роботи на динаміку розвитку мовлення у дітей з ЗПР в умовах інклюзивного навчання для подальшої успішної соціалізації у суспільство.

Актуальність проекту: визначається необхідністю реалізації державної політики в галузі виховання та навчання, задоволенню потреб населення в спеціальній освіті, створенню умов для проведення логопедичної коригувальної роботи з дітьми по подоланню недоліків мовлення, пов'язаних із затримкою психічного розвитку, з метою допомоги дітям побороти мовленнєві труднощі і підготувати їх до навчання в школі та подальшій соціалізації у суспільство.

Загальна характеристика:

- направлений на покращення динаміки розвитку мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку;
- орієнтований на розширення інтеграційних зв'язків: об'єднання зусиль дітей, батьків, педагогів, з метою корекції мовленнєвих порушень при ЗПР;
- направлений на гармонійний та всебічний розвиток дітей із ЗПР та соціалізацію їх у суспільство;
- передбачає використання різних типів, видів, форм організації освітнього процесу, методів та прийомів корекційно-відновлювальної логопедичної роботи.

Принципи:

- науковості;
- вікового та індивідуального підходу;
- системності;
- особистісно-зорієнтованого підходу;
- послідовності;
- онтогенетичності.

Основні напрямки роботи:

- виявлення дітей із ЗПР та їх комплексне обстеження;
- створення умов для проведення логопедичної коригувально-відновлювальної роботи для дітей із ЗПР;
- покращення мовлення шляхом коригувальної розвивальної логопедичної роботи у дітей із ЗПР;
- створення єдиного корекційно-освітнього простору з системою інтеграційних зв'язків для всіх учасників розвивального логопедичного коригувального процесу;
- забезпечення умов для особистісного зростання дитини і зрозуміння своїх можливостей;
- розвиток всіх психічних процесів;
- розвиток пізнавальної активності дітей;

- соціалізація дітей із ЗПР у суспільство.

Автор проекту:

Яркова Тетяна Григорівна – вчитель-логопед Шепетівського ЗДО №7 «Дюймовочка»

База реалізації проекту:

Шепетівський ЗДО №7 «Дюймовочка»,
інклюзивні групи.

Учасники проекту:

- діти із ЗПР, що потребують корекційно-відновлювальної логопедичної допомоги;
- Команда психолого-педагогічного супроводу: батьки, вихователі інклюзивної групи, педагогічний супровід, практичний психолог, вчитель-логопед, вихователь-методист, педагоги інклюзивно-ресурсного центру;

Мета проекту:

Розробка системи логопедичної коригувальної відновлювальної роботи по покращенню динаміки розвитку мовлення та соціалізації дітей із ЗПР у суспільство та використання її в практиці роботи вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти.

Стратегічні завдання:

1. Поповнення освітнього процесу нормативно-правовою базою, педагогічними технологіями з питань коригувально-розвивальної логопедичної роботи для дітей із ЗПР.
2. Створення відповідного матеріального та дидактичного середовища для реалізації проекту.
3. Розробка методичних рекомендацій, діагностичних матеріалів по покращенню мовлення у дітей із ЗПР.
4. Проведення організаційної роботи;
5. Формування системи співпраці з батьками з питання покращення мовлення у дітей із ЗПР.
6. Формування інформаційно-просвітницької діяльності через інтернет.
7. Розробка та використання сучасних освітніх технологій у роботі з дошкільниками по покращенню динаміки розвитку мовлення у дітей із ЗПР.

Характеристика проекту:

за терміном реалізації – довготривалий;

- за змістом – комплексний;
- за характером діяльності – частково-пошуковий;
- за кінцевим результатом – теоретико-практичний;
- за кількістю учасників – колективний

Шляхи реалізації проекту:

- створення умов освітнього середовища, які сприятимуть корекційно-відновлювальному розвитку особистості дитини;
- розвиток педагогічної майстерності педагога;
- виявлення нових підходів до реалізації проекту;
- модернізація форм, методів навчально-коригувального логопедичного процесу;

• розвиток цілісної системи навчання і виховання, яка забезпечить формування мовлення у дітей із ЗПР;

• застосування інноваційних технологій на практиці роботи.

Очікувані результати:

- ✓ розробка коригувально-розвивальної системи роботи по покращенню динаміки розвитку мовлення дітей із ЗПР;
- ✓ впровадження в практику роботи;
- ✓ позитивна динаміка розвитку мовлення у дітей із ЗПР;
- ✓ прискорення розвитку мовлення у дітей із ЗПР завдяки тісній співпраці з батьками та педагогами;
- ✓ успішна соціалізація дітей із ЗПР у суспільство.

Для дітей	Для батьків	Для педагогів	Для ДНЗ
<ul style="list-style-type: none"> - Позитивна динаміка мовленнєвого розвитку; - успішна соціалізація дитини в ЗДО і сім'ї; - якісна організація педагогічного процесу; - розробка індивідуальних планів роботи; - підготовка до навчання в школі; - індивідуальний підхід до кожної дитини; - прицільний характер роботи. 	<ul style="list-style-type: none"> - Позитивна оцінка діяльності ЗДО; - готовність і бажання співпрацювати з ЗДО; - постійне використання знань з розвитку мовлення дітей в домашніх умовах ; - успішна співпраця по соціалізації дитини в суспільство. 	<ul style="list-style-type: none"> - Позитивні результати співпраці з педагогами інклюзивної групи; - співпраця з психологом; - зацікавленість педагогів у творчості і інноваціях; - задоволення власною діяльністю. 	<ul style="list-style-type: none"> - Позитивна динаміки у розвитку дітей з ЗПР; - створення Команди психолого-педагогічного супроводу дитини; - створення інклюзивної групи в ЗДО; - підвищення статусу ЗДО; - сприятливі умови для професійного зростання педагогів.

Ефективність даних результатів

Можливі ризики:

- труднощі взаємодії з дитиною;
- труднощі взаємодії з батьками (вихід: допомога адміністрації, психолога та вихователів);
- труднощі взаємодії команди супроводу.

Практична значимість проекту полягає в тому, що запропонована система включення всіх учасників в корекційно - відновлювальний процес дитини може бути реалізована учителем-логопедом, педагогами та зацікавленими батьками.

Опис проекту: стратегія і механізм досягнення поставленої мети.

Робота по взаємодії вчителя-логопеда з усіма учасниками корекційного

процесу в центрі якого знаходиться дитина із ЗПР проходить в 3 етапи:

1 етап - підготовчий (інформаційно - аналітичний).

Завдання:

- з'ясувати освітні потреби батьків і рівень їх компетентності в питаннях соціалізації та мовленнєвого розвитку, організувати співпрацю з членами родин, узгодити виховний вплив на дитину;
- розпочати збір методичних матеріалів, створити інформаційний банк;
- виробити і прийняти єдині вимоги, запропоновані Команді психолого-педагогічного супроводу в питаннях мовленнєвого розвитку дитини.

Для вирішення цих завдань роботу починаю з ознайомлення з висновками інклюзивно-ресурсного центру комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи. Отримавши результат висновку, на основі зібраних даних, маю об'єктивну картину про стан розвитку дитини та її потреби, особливості психолого-фізичного розвитку відповідно до рівня підтримки, що допомагає виробити тактику спілкування з нею, краще зорієнтуватися в педагогічних потребах кожної дитини, враховувати індивідуальні особливості. Підготовчий етап включає в себе встановлення єдиних вимог до всіх учасників корекційного процесу.

2 етап - основний (практичний).

Завдання:

- розробити індивідуальний план роботи у відповідності з психологічними і віковими особливостями дитини;
- розробити та апробувати систему методичних заходів для батьків з питань позитивної динаміки розвитку у дітей із ЗПР;
- систематизувати матеріали;
- знання, отримані під час занять з вчителем-логопедом, мовленнєві вміння дітей закріплюються в ігровій формі в повсякденному житті.

Засоби та методи проекту:

- складання індивідуальних планів роботи для дітей із ЗПР;
- проведення індивідуальних консультацій;
- створення інформаційно-методичної наочності;
- координація зусиль учасників проекту.

3 етап - заключний (контрольно - діагностувальний).

Завдання:

- аналіз динаміки розвитку мовлення дітей із ЗПР;
- аналіз ефективності роботи Команди психолого-педагогічного супроводу.

План реалізації проєкту

Етапи	Види діяльності (захід)	Термін	Виконавці
I. Підготовчий	1. Визначення проблеми і теми проєкту. Обговорення проєкту та затвердження на педагогічній раді ЗДО.	вересень	керівник проєкту листопад
	2. Розробка плану роботи над проєктом.	вересень-жовтень	керівник проєкту
	3. Ознайомлення з досвідом роботи провідних психологів, логопедів-практиків, вивчення сучасних логопедичних технологій по роботі із дітьми із ЗПР.	вересень-травень	керівник проєкту
	4. Опитування батьків з метою виявлення мовленнєвих проблем у дітей із ЗПР.	вересень	керівник проєкту
	5. Опрацювання нормативних документів, літератури за темою. Створення інформаційного банку.	вересень	керівник проєкту
	6. Збір дидактичних матеріалів.	вересень-травень	керівник проєкту

	7. Координація зусиль учасників проекту.	вересень- травень	керівник проекту
II. Практичний			
	1. Створення Команди психолого-педагогічного супроводу та спільна робота у складі: батьків, вихователів інклюзивної групи, психолога, вчителя-логопеда, вихователя-методиста, спеціалістів інклюзивно-ресурсного центру.	вересень	вихователь-методист
	2. Залучення дітей із ЗПР з порушеннями мовлення до участі в проекті.	вересень	керівник проекту
	3. Складання індивідуальних планів роботи для дітей із ЗПР з порушеннями мовлення.	вересень	керівник проекту
	4. Складання конспектів індивідуальних занять за темою: «Комплексна логопедична робота при ЗПР (I-II рівень ЗНМ)».	жовтень- листопад	керівник проекту
	5. Розвивальні ігри та вправи для дітей із затримкою психічного розвитку з порушеннями мовлення.	вересень- травень	керівник проекту
	6. Написання статті «Кінезіологічні вправи та їх вплив на розвиток мовлення дитини». Добірка кінезіологічних вправ.	жовтень	керівник проекту
	7. Використання казкотерапії для розвитку інтонаційної виразності мовлення у дітей із ЗПР.	листопад	керівник проекту

	8. Мовленнєві вправи та ігри для цікавого домашнього дозвілля дітей із затримкою психічного розвитку з порушеннями мовлення.	вересень	керівник проекту
	9. Консультації батькам дітей інклюзивної групи.	вересень травень	керівник проекту
Ш. Підсумковий	1. Узагальнити й систематизувати знання навички та вміння, набуті протягом попередніх етапів у вигляді опису.	грудень	Керівник проекту
	2. Презентувати проект спілці вчителів-логопедів міста.	січень	керівник проекту
	3. Розробити план дій щодо подальшого функціонування проекту.	квітень	керівник проекту
	4. Відібрати кращі матеріали до друку у фахових виданнях.	жовтень-січень	керівник проекту
	5. Розробка рекомендацій по покращенню динаміки розвитку мовлення по у дітей із ЗПР .	по закінченню проекту	керівник проекту
	6. Випустити модель взаємодії вчителя-логопеда з усіма учасникам логопедичної коригувального відновлювального процесу для дітей із ЗПР.	вересень	керівник проекту
	7. Представити матеріали проекту «Вплив корекційного логопедичного навчання на динаміку розвитку мовлення у дітей з ЗПР в умовах інклюзивного навчання для подальшої успішної соціалізації у суспільство» на обласну виставку ППД.	лютий	керівник проекту

Список використаних джерел та літератури:

1. Галагузова М.А., Галагузова Ю.Н., Штінова Г.Н., Тищенко Є.Я., Дьяков Б. Соціальна педагогіка: курс лекцій.: Учеб. пособ. для студ. вищ. навч. закладів. - М.: Гуманит. вид. центр ВЛАДОС, 2001. - 416 с.
2. Голованова Н.Ф. Соціалізація і виховання дитини. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - СПб.: Мова, 2004. - 272 с.
3. Діанова В.І. Роль соціалізації в системі допомоги дітям-сиротам з обмеженими можливостями здоров'я // Виховання і навчання дітей з порушеннями розвитку. 2008. - № 5, с.53-56
4. Кислякова Ю.Н., Ковалець І.В. Соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного віку та інтелектуальною недостатністю // Виховання і навчання дітей з порушеннями розвитку. 2008. - № 3, с.15-22
5. Локтева О.В. Зміст роботи по формуванню соціально-комунікативних навичок у старших дошкільників із затримкою психічного розвитку // Виховання і навчання дітей з порушеннями розвитку. 2007. - № 3, с.27-31
6. Мудрик А.В. Соціальна педагогіка: Підручник для студ. пед. вузів / За ред. В.А.Сластенина. - 3-е изд., Испр. і доп. - М.: Видавничий центр «Академія», 2000. - 200 с.
7. Нікішина В.В. Практична психологія в роботі з дітьми із затримкою психічного розвитку: Посібник для психологів та педагогів: - М.: Гуманит. вид. центр ВЛАДОС, 2003. - 128 с.
8. Прозорова М. Вивчення соціальних емоцій у старших дошкільнят з ЗПР // Виховання і навчання дітей з порушеннями розвитку. 2006. - № 2, с.66-69
9. <https://ru.essay.club> «Особливості розвитку мовлення дітей із ЗПР»
10. <https://bilopillya-meria.gov.ua/news> «Організація навчання та виховання дітей із ЗПР».
11. <https://booknet> «Напрямки логопедичної роботи у дітей із ЗПР».
12. <https://pidru4niki/compsihologia> Конопляста С.Ю.«Особливості розвитку мовлення і мислення у дітей з вадами мовлення»/
13. <https://osvita/if/ua> «Особливості розвитку мовлення в дітей, які мають вади розумового та фізичного розвитку».

ДОДАТКИ

Практична частина
Індивідуальні плани роботи з дітьми з ЗПР перший рік навчання

Розвиток артикуляції та дихання	Розвиток загальної, дрібної моторики та координації рухів	Розвиток Експресивного та імпресивного мовлення	Розвиток немовленнєвих психічних процесів	Примітка (прикладні ігри та вправи)
Лексична тема: «Я - людина. Моє тіло»				
<p>1. Частина тіла, власне тіло. Формувати спостережливість, вміння в люстерку впізнавати себе та дорослих. відображення у дзеркалі.</p> <p>2. Вчити органи артикуляції.</p> <p>3. Розучування артикуляційних вправ: «Бегемотик» відкривати та закривати рот, «лопатка» - утримувати язик на нижній губі, витягувати - губи «дудочка», показати зубки - «парканчик». надувати щоки - «кулька». рухати язиком - «годинник»</p>	<p>1. Розвивати координацію рухів руки через навчання дитини викладати та складати у відерце різні предмети. Вчити обирати предмет серед інших предметів (за допомогою , за зразком, за словесною інструкцією).</p> <p>3. Ігри з пальчиками і (посварили сь</p>	<p>1. Вчити показувати частини тіла на собі та на ляльці.</p> <p>2. Вчити впізнавати обличчя оточуючих та називати їх.</p> <p>3. Реагувати на словесну інструкцію «Іди до мене».</p> <p>4. Виконувати рухи за інструкцією «Зроби так».</p>	<p>1 Розвивати розуміння мовлення («Покажи, де? Імітувати рухи: плескати в долоні, тупотіти ногами).</p> <p>2. Співвідносити частину тіла з його назвою.</p> <p>3. Розвивати зорове передбачення , спонукати дитину чекати на появу іграшки.</p> <p>4. Будувати башточку із кубиків.</p> <p>5 Ігри з ляльками, м'ячами.</p>	<p>Гра</p> <p>1. Формувати емоційно-позитивний вікгук, використовуючи вірші-забавлянки</p> <p>2. Гра « Я і Катя».</p> <p>(будова тіла)</p>

«футбол»» - перекочувати язик. 4. Голосові вправи - проспівування голосних.	пальчики). 4. Масаж долонь. рук, пальців. 5. Вчитись котити м'яч по столу, по підлозі.			
---	---	--	--	--

Лексична тема: «Я і моя сім'я»

1. Продовжу- вати вивчати органи артикуляції. 2. Закріпити артикуляційні вправи: «Бегемотик, парканчик, лопаточка, годинник, футбол, дудочка». 3 Вчити нові вправи: «Посмішка, хоботок, облизуюмо губи». 4 Вчитись робити вдих носом, видих ротом. 5. Голосові вправи.	1. Закріпленн я навичок виконання рухів за зразком. 2. Вчитись нанизувати кільця на стрижень. 3. Масаж рук, долонь, пальців. Ігри з м'ячиками су-джок. 4. Вчитись ходити за руку по доріжці, переступат и через предмети. 5. Вчитись збирати (прибирати) іграшки.	1. Вчити називати близьких людей за іменами. 2. Показувати членів родини. 3. Показувати на собі і на інших частини тіла(покажи де твій ніс, де ніс у ляльки де ніс у мами...) 4. Вчитись розуміти команду	1. Вчити поняття: «Великий- маленький». 2. Закріпити поняття «жовтий колір», форму круг. 3. Будувати дві башти - високу і низьку. 4. Складати піраміду 3-5 кільця. 5. Ігри із портером.	1. Вправл-ти у наслідуванні простих дій з лялькою. Гра « Катя прокину- лась»2. Гра «Напоїмо Катю чаєм» Гра «Нова кімната для ляльки». Гра «Зробимл ляльці нову зачіску». Гра «Лялька захворіла». Гра «День народження ляльки Каті». 3. Хапати та розглядати предмети, які можуть створювати звук.
--	---	---	--	---

Лексична тема: «Вода та сонце»

<p>1. Закріпити артикуляційні вправи: «Бегемотик, парканчик, лопаточка, годинник, футбол, дудочка», «посмішка, хоботок, облизуємо губи».</p> <p>2. Вчитись робити вдих через ніс, видих через рот.</p> <p>3. Голосові вправи.</p> <p>4. Використовувати слова звуконаслідування з двох однакових складів.</p>	<p>1. Виконувати рухи за інструкцією з показом.</p> <p>2. Малювати круг та лінії.</p> <p>3. Ігри з прищипками і «Сонечко».</p> <p>4. Масаж рук, долонь, пальців кільцем суджок.</p> <p>5. Вчити стрибати на двох ногах (підстрибни до сонця).</p> <p>6. Вчитись ставати в коло, триматись за руки.</p>	<p>1. Прислухатись до дорослого.</p> <p>2. Вчити поняття «Один-багато».</p> <p>3. Виконувати дію: «Покажи де сонечко?».</p> <p>4. Виконувати дії з іграшками (принеси, віднеси, поклади, збери).</p> <p>5. Активізувати слова «дай – на».</p> <p>6. Закріплення раніше виконаних інструкцій.</p>	<p>1. Закріпити жовтий колір і форму круг, розміри «великий-маленький».</p> <p>2. Уточнювати форму, колір, розмір іграшок (що дати?).</p> <p>3. Продовження ігор з пірамідками, м'ячиками, ляльками).</p> <p>4. Сортування предметів за кольором.</p>	<p>Гра «Сонячний зайчик».</p> <p>Гра «Прожени хмаринку».</p> <p>Малювання фарбами «Сонце».</p> <p>Ігри з крупою: викладання візерунка, тактильні мішечки).</p> <p>Гра «Що дати?».</p> <p>Гра «Чарівний мішечок».</p> <p>Голосова вправа «Кольорові моточки».</p>
<p>Лексична тема: «Посуд»</p>				
<p>1. Закріплення вивчених раніше, артикуляційних вправ.</p> <p>2. Голосові вправи та звуконаслідування.</p>	<p>1. Формувати вміння захоплювати предмет вказівним та великим пальцями (пін-</p>	<p>1. Вчити розуміти і виконувати інструкції: посади лялю на стілець, візьми ложку,</p>	<p>1. Вчити виконувати дії за вказівкою логопеда.</p> <p>2. Фіксувати погляд на предметі, шукати</p>	<p>Гра «Погодуємо лялю».</p> <p>Гра «Пригостимо гостей».</p> <p>Гра «Поскладаємо посуд».</p>

<p>3. Промовляння відкритих складів.</p> <p>4. Розвиток міміки : «гірка редька» - кривимось, «солодкий огірок» – посміхаємось.</p>	<p>цетний захват).</p> <p>3. Ігри з кінетичним піском, сухий басейн.</p> <p>4. Вчити прокочувати кульку по столу, по підлозі; вчитись бити ногою.</p> <p>5. Вчитись стрибати на двох ногах.</p> <p>6. Вчитись ходити по доріжці і по колу.</p>	<p>погодуй лялю, попроси лялю.</p> <p>2. Спонукати до повторювання слів, фраз.</p> <p>3. Вчити повторювати дії за дорослим, дотримуючись відповідного темпу і сили голосу.</p> <p>4. Закріпити знання про елементи посуду; вчити в певній ситуації розуміти і виконувати прості інструкції (дай, візьми).</p> <p>5. Вчити обирати предмет серед інших предметів (за допомогою, за зразком, за словесною інструкцією).</p>	<p>предмет, що зник.</p>	<p>Гра «Чарівна скринька».</p> <p>Гра «Лялька Катя пригощає».</p>
--	--	---	--------------------------	---

Лексична тема: «Літак»

<p>1. Закріплення, вивчених раніше артикуляційних вправ.</p> <p>2. Голосові вправи та звуконаслідування.</p> <p>3. Промовляння відкритих складів.</p> <p>4. Розвиток міміки: «кислий лимон» - кривимось, «солодка груша» посміхаємось.</p>	<p>1. Виконання рухів за сигналом.</p> <p>2. Побудувати літак з великого будівельного матеріалу.</p> <p>4. Ходити по вузьким та широким доріжкам, переступати через перешкоду.</p> <p>5. Стрибати на місці на двох ногах, починати та закінчувати вправи .</p> <p>6. Масаж долонь, рук та пальців за сигналом.</p>	<p>1. Формувати зорово-слухове сприйняття у процесі ігрових дій.</p> <p>2. Розвивати розуміння елементарних інструкцій, обумовлених ситуацією.</p> <p>3. Спонукаючи до повторення слів, дій за логопедом.</p> <p>4.Продовжують а-ти формувати поняття про величину предметів: великий, малий.</p> <p>5. Звернути увагу на одночасність слів і дій.</p> <p>6. Реагувати на сигнальні слова (полетів,</p>	<p>1. Розвиток елементарних математичних уявлень: рахувати до трьох, закріпити поняття «один-багато». Порівнювати множини предметів.</p> <p>2. Закріпити розміри: великий, середній, маленький.</p> <p>3. Вчитись збирати предмети однієї групи (збери тільки яблука).</p> <p>4. Вчитись розрізняти різко контрастні форми</p>	<p>Гра «Літаки».</p> <p>Гра «Знайди тінь» (контурні зображення).</p> <p>Ліплення із кольорового тіста фруктів.</p> <p>Малювання фарбами.</p> <p>Зафарбовування великих контурних зображень.</p>
--	--	---	--	---

		прилетів).	(куля, куб). 5. Вчити пласкі геометричн і фігури: овал, коло, трикутник	
Лексична тема: «Засць»				
1. Виконання артикуляційних вправ: «посмішка, дудочка, парканчик, коник, лопатка, місимо тісто». 2. Розвиток дихання та звуко-наслідування. 3. Промовляння відкритих складів та слів і складів типу ССС.	1. Ходьба по колу на носках та повній стопі, ходьба навприсядки, біг по колу за сигналом. 2. Масаж долонь та пальців рук. 3. Пальчикові ігри.	1. Формувати зорово-слухове сприйняття у процесі ігрових дій. 2. Розвивати розуміння елементарних інструкцій обумовлених ситуацією. 3. Вчити виконувати інструкції за наслідування м. 4. Вчити зосереджувати погляд на ілюстрації. 5. Спонукаючи до повторення назв частин тіла зайця.	1. Виконувати рухи відповідно тексту з метою розвитку уваги. 2. Розвиток тактильності (визначати на дотик м'які та тверді предмети). 3. Привертати увагу до предметів, зроблених із різних матеріалів, що видають різні звуки. 4. Вчитись розрізняти предмети за	Гра «Розглянемо зайчика» . Гра «Чарівний мішечок» . Сюжетно-рольова гра «Пригостимо зайчика». Сюжетно-рольова гра «Я - зайчик». Малювання фарбами. Зафарбовування олівцями великих контурів.

			величиною (великий-маленький зайчик) .	Обведення трафарету.
Лексична тема: «Іграшки. Кубики»				
<p>1. Виконання артикуляційних вправ: «Посмішка, дудочка, конячка, лопатка, місимо тісто».</p> <p>2. Розвиток дихання.</p> <p>3. Звуко-наслідувальні вправи: топ-топ.</p> <p>4. Промовляння відкритих складів та слів.</p>	<p>1. Вчити виконувати просту будівлю за наслідуванням.</p> <p>2. Вчити простому конструюванню: побудові доріжки з цеглинок.</p> <p>3. Використовувати побудовану доріжку для ігор.</p> <p>4. Вчити складати столик із 2-х деталей: кубика і цеглинки.</p>	<p>1. Ознайомити з об'ємною формою кубик, його ознаками.</p> <p>2. Розуміти і виконувати мовленнєві інструкції: візьми кубик, поклади цеглинку на кубик.</p> <p>3. Спонукаати до повторення вимови слів: дай, так (попроси у мене кубик, так).</p> <p>4. Познайомити з цеглинкою.</p> <p>Вчити використовувати для спілкування жести: “так”</p>	<p>1. Формувати вміння складати іграшки на свої місця.</p> <p>2. Вчити фіксувати увагу на різних загальних ознаках форми.</p> <p>3. Вчити бачити різницю між цеглинкою і кубиком.</p> <p>4. Вчити поєднувати цеглинку і кубик.</p>	<p>Гра «Побудуємо доріжку» (ось які гарні цеглинки . Я візьму і ти візьми цеглинку ! Поклади цеглинку на стіл, зробимо доріжку. Покажи де доріжка. Так.</p> <p>Гра « Водимо ляльку по доріжці» (Це ляля. Вона іде по доріжці топ-топ. А тепер</p>

		– стверджува льний, “ні” – заперечуваль ний рух головою.		ти поведи її по доріжці топ-топ. Гра «Побуду ємо лялькам будинок» . Вправа «Кожній іграшці – місце».
Лексична тема «Курка»				
1. Виконання артикуляцій-них вправ: «Посмішка, дудочка, конячка, лопатка, місимо тісто». 2. Розвиток дихання. 3. Звуконаслідування (ко-ко-ко). 4. Промовляння відкритих складів та слів. 5. Навчити називати знайомі обличчя, предмети, або предметні малюнки.	1. Вчитись виконувати рухи за сигналом: ходьба, біг, стрибки, повзання, переступати через перешкоду, ходити по вузькій доріжці по мотузці. 2. Пальчикові ігри «лабіринти». 3. Ігри з прищіпками. 4. Пальчикові	1. Формувати зорово-слухове сприйняття у процесі ігрових дій. 2. Розвивати уміння елементарних інструкцій, обумовлених ситуацією. 3. Вчити виконувати інструкції .	1. Показ частин тіла за інструкцією. 2. Спонукаати до звуконаслідування. 3. Спонукаати до виконання дій. 4. Вчити сприймати зображення ілюстрації і	1. Гра «Де курка?» 2. Гра «Хто який голос подає?». Гра «Погодуємо курку». Гра «Хто у кого?» (дитинчата) Зафарбування контурів. Обведен

<p>Імена близьких людей, що складаються з двох складів: мама, тато, баба, тьотя, дядя, няня. Із різних складів з наголосом на перший склад: Вова, Ніна, Валя, Ната, Оля, Коля, Таня.</p> <p>Односкладові слова: мак, суп, кіт, дим, дім, ком, лоб, лук, сад, м'яч, рот, лис, ліс, кит.</p> <p>Двоскладові слова: вата, ноги, руки, киця, муха, зуби, вухо, боти, мило, каша, шуба, оси, яма, сани.</p> <p>З наголосом на другий склад: нога, рука, вода, коза, яйце.</p> <p>Трискладові слова: машина, малина, собака, лопата, ворона, корова, панама, ягоди, кубики, дерево, молоко, голова, літаки.</p>	<p>театри.</p>		<p>співвідносити з іграшкою. 5. Спонукаючи до показу курки на картинці та іграшку. 6. Закріпити поняття: «Один-багато», «великий-маленький», такий самий. 7. Розрізняти іграшки різні за звучанням.</p>	<p>ня трафарету. Малювання прямих та хвилястих ліній.</p>
<p>Лексична тема: «Ведмідь»</p>				

<p>1. Виконання артикуляцій-них вправ: «Посмішка, дудочка, конячка, лопатка, місимо тісто».</p> <p>2. Розвиток дихання та звуко-наслідування.</p> <p>3. Промовляння відкритих складів та слів і типу ССС.</p> <p>4. Вчитись «нарощувати» склади до кінця слова: ру-ка, ба-ба, по-ка, шу-ка, дуд-ка, баб-ка, каш-ка, шуб-ка, миш-ка, шуб-ка, шап-ка, миш-ка, шап-ка, бул-ка, гай-ка, ніж-ка, лож-ка, лап-ка, гал-ка, паа-ка, сум-ка, бан-ка, річ-ка, пап-ка, гір-ка, доч-ка, кач-ка, щіт-ка, мий-ка, онуч-ка, книж-ка, каз-ка, кліт-ка, пташ-ка.</p>	<p>1. Вчитись виконувати рухи за сигналом: ходьба, біг, стрибки, повзання, переступати через перешкоду, ходити по вузькій доріжці, по мотузці.</p> <p>2. Пальчикові ігри.</p> <p>3. Ігри з конструктором (будуємо будиночок для ведмедя. Дитина наслідує дорослого, буде. Логопед бере ведмедика і ставить його в будинок. Це ж робить і дитина).</p> <p>4. Пальчикові театри.</p>	<p>1. Формувати зорово-слухове сприйняття у процесі ігрових дій.</p> <p>2. Виконувати мовленнєві інструкції (візьми цеглинки, постав ведмедика у будинок).</p> <p>3. Спонукаати вимовляти слова (дай, впала).</p> <p>4. Вживати форму називного та знахідного відмінків одних і тих же слів: Це ведмедик-дай ведмедика, це зайчик-дай зайчика, це м'яч-дай м'яча, це машина-дай машину, це лопата-дай лопату.</p>	<p>1. Вчити виконувати дії за словесною інструкцією.</p> <p>2. Вчити розташовувати биль близькі по формі вкладиші в отвори відповідно форми.</p> <p>3. Розкласти однорідні предмети, що різко розрізняються за кольором на дві групи (палички).</p>	<p>Гра-лото «Тварини».</p> <p>Гра «Погодуємо тварин».</p> <p>Гра «Побудуємо будинок для ведмедя».</p> <p>Ігри з природним матеріалом (викладання із паличок, камінців, піску).</p> <p>Сюжетно-рольова гра «Лялька Катя у зоопарку».</p> <p>Гра «Хто, який голос подає?»</p> <p>Ігри з конструктором. Зафарбов</p>
---	--	---	---	---

				ування олівцями контурів, обведення трафаретів, штрихування. Аплікація із ниток.
--	--	--	--	--

Індивідуальні плани роботи з дітьми з ЗПР
Другий рік навчання

Розвиток артикуляції та дихання	Розвиток загальної, дрібної моторики та координації рухів	Розвиток експресивного та імпресивного мовлення	Розвиток немовленнєвих психічних процесів	Примітка (приклад и ігор та вправ)
Лексична тема: «Я - людина. Моє тіло»				
<p>1. Роздивитись себе у дзеркалі: називати частини тіла.</p> <p>Формувати прагнення дитини досліджувати власне відображення у дзеркалі.</p> <p>Вчити органи артикуляції.</p> <p>2. Розучування артикуляційних вправ: «Бегемотик» відкривати та закривати рот, «лопатка» - утримувати язик на нижній губі, витягувати - губи «дудочка», показати зубки - «парканчик».</p>	<p>1. Виконувати за зразком (за педагога) піднімати і опускати руку (руки), ногу. нахилитися вперед. вбік.</p> <p>2. Ховати руки за спину і витягувати вперед («Де наші ручки?»)</p> <p>3. Ігри з пальчиками (піаніно).</p> <p>4. Масаж долонь. рук, пальців.</p> <p>5. Вчитись котити м'яч по столу, по підлозі..</p>	<p>1. Вчитись розуміти інструкцію : «Покажи на себе. Покажи де мама, де тато, де тьотя, де вихователь, де діти..?»</p> <p>2. Активізувати в мовленні «Я».</p> <p>3. Показувати на собі: «Де очі, носик, вухка, рот, волосся, рука, нога, живіт, долонька, пальці ..?»</p> <p>4. Покажи один пальчик - покажи всі пальці.</p> <p>5. Розвиток уміння прислуховуватись до</p>	<p>1. Вчити кольори , фігуру - круг.</p> <p>2. Скласти пірамідку з 3-5 кілець.</p> <p>3. Будувати башточку із кубиків.</p> <p>4. Ігри з ляльками, м'ячами.</p>	<p>Дихальні ігри, з вітряками .</p> <p>Гра на піаніно. Ігри зі стукалочками. Малювання пальчика ми на піску.</p> <p>Ігри в сухому басейні (відшукати кубик, м'ячик. кільце).</p> <p>Лялька та ігри з нею: «Прихід нової ляльки», «Де</p>

<p>надувати щоки -«кулька».</p> <p>рухати язиком - «годинник»</p> <p>«футбол» - перекочувати язик.</p> <p>3. Голосові вправи - проспівування голосних.</p>		дорослого.		<p>ляля?»), «Привітайся з лялею», «Зроби до побачення».</p> <p>Голосова вправа «Високо-низько».</p>
Лексична тема: «Я і моя сім'я»				
<p>1. Продовжувати вивчати органи артикуляції.</p> <p>2. Закріпити артикуляційні вправи:</p> <p>«Бегемотик, парканчик, лопаточка, годинник, футбол, дудочка».</p> <p>3 Вчити нові вправи:</p> <p>«Посмішка, хоботок, облизуємо губи».</p> <p>4 Вчитись робити вдих носом, видих</p>	<p>1. Закріплення виконання рухів за зразком.</p> <p>2. Вчитись нанизувати кільця на стрижень.</p> <p>3. Масаж рук, долонь, пальців. Ігри з м'ячиками су-джок.</p> <p>4. Вчитись ходити за руку по доріжці, переступати через предмети.</p> <p>5. Вчитись збирати (прибирати) іграшки.</p>	<p>1 Закріплення навичок прислуховуватись до дорослого.</p> <p>2. Показувати дію.</p> <p>3. Показувати членів родини.</p> <p>4 Виконувати дію відносно інших(обніми маму, візьми за руку тата, тощо).</p> <p>5. Показувати на собі і на інших частини тіла(покажи де твій ніс, де ніс у ляльки де ніс у мами...)</p>	<p>1. Вчити поняття: «Великий-маленький».</p> <p>2. Закріпити поняття «жовтий колір», форму круг.</p> <p>3. Будувати дві башти - високу і низьку.</p> <p>4. Складати піраміду 3-5 кільця.</p>	<p>Дихальні вправи: «Нюхаємо квітку», «Задуємо свічку», «Гарячий чай».</p> <p>Звуконаслідувальна гра «Ку-ку».</p> <p>Дидактична гра: «Лялька співає та танцює», «Велика лялька - мама колише маленьку ляльку»</p>

<p>ротом</p> <p>5. Масаж обличчя.</p> <p>6. Голосові вправи.</p>		<p>Вчитись розуміти команду.</p>		<p>доню», «Купання ляльки».</p> <p>Малювання на піску.</p> <p>Ліплення із кінетичного пластиліну.</p> <p>Голосова вправа «Тихо-голосно-беззвучно».</p>
<p>Лексична тема: «Сонечко»</p>				
<p>1. Закріпити артикуляційні вправи: «Бегемотик, парканчик, лопаточка, годинник, футбол, дудочка», «посмішка, хоботок, облизуюмо губи».</p> <p>2. Вчитись робити вдих через ніс, видих через рот.</p> <p>3. Голосові</p>	<p>1. Виконувати рухи за інструкцією з показом.</p> <p>2. Малювати круг та лінії.</p> <p>3. Ігри з прищипками «Сонечко».</p> <p>4. Масаж рук, долонь, пальців кільцем су-джок.</p> <p>5. Вчити стрибати на двох ногах (підстрибни до сонця).</p> <p>6. Вчитись</p>	<p>1. Прислухатись до дорослого.</p> <p>2. Вчити поняття «Один-багато».</p> <p>3. Виконувати дію: «Покажи де сонечко?».</p> <p>4. Виконувати дії з іграшками (принеси, віднеси, поклади, збери).</p> <p>5. Активізувати слова «дай – на».</p>	<p>1. Закріпити жовтий колір і форму круг, розміри «великий-маленький».</p> <p>2. Уточнювати форму, колір, розмір іграшок (що дати?).</p> <p>3. Продовження ігор з пірамідками, м'ячиками, ляльками).</p> <p>4.</p>	<p>Гра «Сонячний зайчик».</p> <p>Гра «Прожен и хмаринку».</p> <p>Малювання фарбами «Сонце».</p> <p>Ігри з крупою: викладання візерунка тактильні</p>

<p>вправи.</p> <p>4.Звуконаслідування.</p>	<p>ставати в коло, триматись за руки.</p>	<p>6. Закріплення раніше виконаних інструкцій.</p>	<p>Сортування предметів за кольором.</p>	<p>мішечки).</p> <p>Гра «Що дати?».</p> <p>Гра «Чарівний мішечок»</p> <p>Голосова вправа «Кольорові моточки»</p>
<p>Лексична тема: «Вода»</p>				
<p>1. Закріплення вивчених раніше артикуляційних вправ.</p> <p>2. Вчити переливати воду із однієї чашки в другу.</p> <p>3. Вчити пити через трубочку.</p> <p>4. Голосові вправи та звуконаслідування.</p> <p>5. Промовляння відкритих складів.</p>	<p>1.Виконання рухів за показом та інструкцією.</p> <p>2. Масаж долонь, рук, пальців.</p> <p>3. Ловити у воді предмети, що плавають.</p> <p>4. Діставати з дна миски з водою різні предмети.</p> <p>5. Ловити ложкою або сачком у воді м'ячі.</p> <p>6. Переливати воду з однієї чашки в іншу.</p>	<p>1. Вчити дитину мити руки користуватись милом, рушником.</p> <p>Збагатити словник назвами предметів, якими користуються щодня.</p> <p>3. Вчити впізнавати знайом предмети на картинках (одночасно 4-5 предметів).</p> <p>4. Вчити розуміти дії (мити, витирати, розчісувати</p>	<p>1. Нанизувати на стрижень кільця.</p> <p>2. Спочувати по жолобу кульки.</p> <p>3. Перекладати предмети з коробки в коробку.</p> <p>Будувати башту із кубиків.</p> <p>4. Відкривати та закривати мотрійку або яйце.</p> <p>5. Вчитись гратись із портретом.</p>	<p>Дихальна гра «Човники гойдають ся на хвилях».</p> <p>Голосова вправа: «Намісто».</p> <p>Ігри з водою: «Водні розфарбовки» (фарбування води).</p> <p>Гра «Купання ляльки».</p> <p>Гра «Чарівний</p>

		<p>тощо).</p> <p>5. Вчити розуміти дії (мити, витирати, розчісувати тощо).</p> <p>6. Вчити розуміти назви дій знайомі дитині за допомогою сюжетних малюнків (3-4) в яких одна і теж сама особа здійснює різні дії.</p> <p>Покажи : «Де дівчинка одягає ляльку? Де дівчинка годує ляльку? Де дівчинка купає ляльку?»</p>		<p>мішечок» (тактильн іграшки).</p> <p>Гра «Малюнк и-невидимк и» (на папері білим восковим олівцем намалюва ти візерунки , щоб зафарбув ати підфарбо ваною водою).</p>
Лексична тема: «Овочі»				
<p>1. Закріплення вивчених раніше, артикуляційних вправ.</p> <p>2. Голосові вправи та звуконаслідування.</p> <p>3. Промовлян-</p>	<p>1. Закріплення раніше вивчених рухів.</p> <p>2. Зафарбовування овочів (великі контурні зображення).</p> <p>3. Ігри з кінетичним піском, сухий басейн.</p>	<p>1. Активізувати в мовленні назви овочів.</p> <p>2. Впізнавати на картинках овочі та називати їх.</p> <p>3. Вчити розуміти і виконувати дитиною</p>	<p>1. Вивчення зеленого кольору і фігури овал.</p> <p>2. Вивчення розмірів «великий, середній, маленький».</p> <p>3. Сортування</p>	<p>Гра «Розріжемо овочі».</p> <p>Гра «Готуємо салат для ляльки Каті».</p> <p>Гра «Кошик».</p>

<p>ня відкритих складів.</p> <p>4. Розвиток миміки : «гірка редька» - кривимось, «солодкий огірок» – посміхаємось.</p>	<p>4. Вчити прокочувати кульку по столу, по підлозі; вчитись бити ногою.</p> <p>5. Вчитись стрибати на двох ногах.</p> <p>6. Вчитись ходити по доріжці і по колу.</p>	<p>прохання, питання , якщо вони пов’язанні з просторовим розташуванням знайомих предметів, що знаходяться в звичайних для дитини місцях. Дитині дається вказівка, або прохання: «Давай приберемо іграшки зі столу і поставимо їх на поличку, або у шафу», «Підійди до шафи і візьми іграшку із шафи і постав її на стіл».</p> <p>4. Впізнавання контурних зображень.</p>	<p>по коробкам за формою, розміром або кольором.</p> <p>4. Впізнання на смак овочів.</p> <p>5. Вчитись розрізняти різко контрасні форми.</p> <p>6. Ігри з портретом, кубиками, пірамідкою.</p> <p>7. Вчитись перекочувати по жолобу кульку.</p>	<p>Гра «Чарівний мішечок»</p> <p>·</p> <p>Гра «Лялька Катя пригощає».</p> <p>Аплікація із кольорової манки «Огірок».</p> <p>Ліплення із кольорового тіста овочів.</p>
<p>Лексична тема: «Фрукти»</p>				
<p>1. Закріплення, вивчених раніше артикуляційних вправ.</p> <p>2. Голосові вправи та звуконаслідува</p>	<p>1. Виконання рухів за показом та інструкцією.</p> <p>2. Масаж долонь, рук та пальців.</p> <p>3. Рухлива гра «Збираємо</p>	<p>1. Вчити розрізняти і показувати на малюнках фрукти.</p> <p>3. Активізувати в мовленні слова-назви фруктів.</p>	<p>1. Розвиток елементарних математичних уявлень: рахувати до трьох, закріпити поняття «один-багато».</p>	<p>Гра «Лялька Катя варить компот».</p> <p>Гра-лото «Фрукти»</p> <p>·</p> <p>Гра</p>

<p>ння.</p> <p>3. Промовляння відкритих складів.</p> <p>4. Розвиток міміки: «кислий лимон» - кривимось, «солодка груша» - посміхаємось.</p>	<p>врожай фруктів» (з муляжів фруктів)</p> <p>4. Ходити по вузьким та широким доріжкам, переступати через перешкоду.</p> <p>5. Стрибати на місці на двох ногах, починати та закінчувати вправи за сигналом.</p>	<p>4. Вчити дитину впізнавати предмети за їх призначенням.</p> <p>5. Перед дитиною розкладають малюнки: гребінець, чашка, лопатка, зубна щітка, куртка і пропонують показати: «Чим ти будеш копати пісок? Що ти одягнеш на прогулянку? Із чого ти будеш пити чай? Чим ти будеш розчісувати волосся? Чим ти будеш чистити зуби?».</p> <p>6. Вчити розуміти і активізувати в мовленні слова-дії «дає, бере, тримає, кладе, падає, котиться, зриває».</p>	<p>Порівнювати множини предметів.</p> <p>2. Закріпити розміри: великий, середній, маленький.</p> <p>3. Вчитись збирати предмети однієї групи (збери тільки яблука).</p> <p>3. Вчитись розрізняти різко контрастні форми (куля, куб).</p> <p>4. Вчити пласкі геометричні фігури: овал, коло, трикутник.</p>	<p>«Знайди тінь» (контурні зображення).</p> <p>Ліплення із кольорового тіста фруктів.</p> <p>Малювання фарбами.</p> <p>Зафарбовування великих контурних зображень.</p>
---	---	--	--	--

Лексична тема: «Кішка»				
<p>1. Виконання артикуляційних вправ: «посмішка, дудочка, парканчик, коник, лопатка, місимо тісто».</p> <p>2. Розвиток дихання та звуко-наслідування.</p> <p>3. Промовляння відкритих складів та слів і складів.</p>	<p>1. Ходьба по колу на носках та повній стопі, ходьба навприсядки, біг по колу за сигналом.</p> <p>2. Масаж долонь та пальців рук.</p> <p>3. Пальчикові ігри.</p>	<p>1. Збагачення словника по лексичній темі словами-назвами та словами-діями.</p> <p>2. Вчити дитину запам'ятовувати і виконувати дві-три дії, сформовані у одному проханні: «Візьми у мене олівець і поклади в коробку. Ось дивись – зайчик і ведмедик. Зайчика посади на шафу, а котика віднеси мамі. Візьми м'яч, котика посади на стіл, а книжку постав на поличку».</p>	<p>1. Розвиток тактильності (визначати на дотик м'які та тверді предмети).</p> <p>2. Викладати і складати в коробку дрібні іграшки. Привертати увагу до предметів, зроблених із різних матеріалів, що видають різні звуки.</p> <p>3. Вчитись групувати предмети за кольором.</p>	<p>Гра «Годування кішки».</p> <p>Гра «Чарівний мішечок».</p> <p>Гра «Впізнай по голосу».</p> <p>Сюжетно-рольова гра «Кішка захворіла».</p> <p>Сюжетно-рольова гра «У нашої киці народились кошенята».</p> <p>Малюван</p>

		2. Вчити називати предмети ласкаво.		ня фарбами. Зафарбовування олівцями великих контурів. Обведення трафарету.
Лексична тема: «Собака»				
1. Виконання артикуляційних вправ: «Посмішка, дудочка, конячка, лопатка, місимо тісто». 2. Розвиток дихання та звуко-наслідування. 3. Промовля-	1. Ходьба по колу на носках та повній стопі, ходьба наприсядки, біг по колу за сигналом.	1. Збагачення словника по лексичній темі. 2. З'ясувати, які назви ознак предметів знайомі дитині. Ставляться питання відносно належності окремих предметів,	1. Вивчення кольорів: білий та сірий, фігур коло та овал. 2. Вчити розкладати однорідні предмети різного розміру на дві купи.	Гра «Хто у кого?» (дитинчат а). Гра «Погодуємо собачку». Сюжетно-рольова гра: «Пес охороняє будинок»

<p>ня відкритих складів та слів.</p>		<p>добре відомих дитині (наприклад, про одяг, іграшки, побутові предмети).</p> <p>2. Продовжувати вчити значення зменшувально-пестливих форм. Попередньо треба пояснити дитині, що маленькі предмети ми будемо називати ласкаво.</p> <p>4. Вчити розуміти прийменники (в, у, на) – «собака в (у) будці, на будці».</p>		<p>·</p> <p>Дидактична гра «Підбери будку для собаки» або «Маячки для песика». Зафарбовування контурних зображень.</p> <p>Обведення трафаретів.</p> <p>Малювання прямих ліній.</p> <p>Гра «Хто, який голос подає?».</p> <p>Гра «Хто де живе і що буде їсти?».</p>
<p>Лексична тема: «Корова»</p>				
<p>1. Виконання артикуляційних вправ:</p>	<p>1. Вчитись виконувати рухи за сигналом:</p>	<p>1. Продовжувати вчити розуміти</p>	<p>1. Закріплення кольорів:</p>	<p>Гра «Хто який голос</p>

<p>«Посмішка, дудочка, конячка, лопатка, місимо тісто».</p> <p>2. Розвиток дихання та звуконаслідування.</p> <p>3. Промовляння відкритих складів та слів і типу.</p> <p>4. Навчити називати знайомі обличчя, предмети, або предметні малюнки.</p> <p>Імена близьких людей, що складаються з двох складів: мама, тато, баба, тьотя, дядя, няня. Із різних складів з наголосом на перший склад: Вова, Ніна, Валя, Ната, Оля, Коля, Таня.</p> <p>Односкладові слова: мак, суп, кіт, дим, дім, ком, лоб, лук, сад, м'яч, рот,</p>	<p>ходьба, біг, стрибки, повзання, переступати через перешкоду, ходити по вузькій доріжці по мотузці.</p> <p>2. Пальчикові ігри «лабіринти».</p> <p>3. Ігри з прищіпками.</p> <p>4. Пальчикові театри.</p>	<p>значення зменшувально-пестливих форм.</p> <p>Попередньо треба пояснити дитині, що маленькі предмети ми будемо називати ласкаво.</p> <p>2. Збагачувати активний та пасивний словник словами-назвами та словами-діями за лексичною темою.</p> <p>Навчити вживати дієслова:: спати, гуляти, грати, їсти, пити, мити, малювати, співати, ліпити, стрибати, прибирати, а потім їх поєднувати зі словами: хочу, йди, треба, можна.</p> <p>3. Розрізняти прийменники на, у.</p>	<p>чорний, білий коричневий.</p> <p>2.Рахувати в межах 5.</p> <p>3. Обирати декілька предметів одного кольору за вказівкою дорослого.</p> <p>4. Закріпити поняття: «Один-багато», «великий-маленький», такий самий.</p> <p>5. Розрізняти іграшки різні за звучанням.</p>	<p>подає?».</p> <p>Гра «Погодуємо тварин».</p> <p>Гра «Хто у кого?» (дитинчат а).</p> <p>Зафарбування контурів.</p> <p>Обведення трафарет у.</p> <p>Малювання прямих та хвилястих ліній.</p>
---	--	---	--	--

<p>лис, ліс, кит.</p> <p>Двоскладові слова: вата, ноги, руки, киця, муха, зуби, вухо, боти, мило, каша, шуба, буси, оси, яма, сани.</p> <p>З наголосом на другий склад: нога, рука, вода, коза, яйце.</p> <p>Трискладові слова: машина, малина, собака, лопата, ворона, корова, панама, ягоди, кубики, дерево, молоко, голова, літаки.</p>				
<p>Лексична тема: «Свиня»</p>				
<p>1. Виконання артикуляцій-них вправ: «Посмішка, дудочка, конячка, лопатка, місимо тісто».</p> <p>2. Розвиток дихання та звуко-наслідування.</p>	<p>1. Вчитись виконувати рухи за сигналом: ходьба, біг, стрибки, повзання, переступати через перешкоду, ходити по вузькій доріжці, по мотузці.</p> <p>2. Пальчикові</p>	<p>1. Навчити дітей віддавати команди (лялькам, іграшкам, товаришам), вживаючи дієслова однини наказового виду.</p> <p>2. Навчити дітей</p>	<p>1. Обирати декілька предметів одного кольору, запропонованих дорослим. Знати кольори: синій, червоний, зелений, жовтий, білий,</p>	<p>Гра-лото «Свійські тварини».</p> <p>Гра «Погодуємо тварин».</p> <p>Ігри з природними матеріалами</p>

<p>3. Промовляння відкритих складів та слів і типу ССС.</p> <p>4. Вчитись «нарощувати» склади до кінця слова: ру-ка, ба-ба, по-ка, шу-ка, дуд-ка, баб-ка, каш-ка, шуб-ка, миш-ка, шуб-ка, шап-ка, миш-ка, шап-ка, бул-ка, гай-ка, ніж-ка, лож-ка, лап-ка, гал-ка, паа-ка, сум-ка, бан-ка, річ-ка, пап-ка, гір-ка, доч-ка, кач-ка, щіт-ка, мий-ка, онуч-ка, книж-ка, каз-ка, кліт-ка, пташ-ка.</p>	<p>ігри.</p> <p>3. Ігри з прищіпками.</p> <p>4. Пальчикові театри.</p>	<p>об'єднувати засвоєні слова в двослівні речення типу-запитувальне слово (де?) називним відмінком іменника, вказівного слова (це, ось, тут, там) з називним відмінком іменника.</p> <p>3. Навчити об'єднувати слова-звернення з називним відмінком іменника.</p> <p>4. Навчити об'єднувати слова-звернення з дієсловами наказової форми однини та іменниками знахідного відмінку.</p> <p>5. Навчити граматично правильно вживати форму називного та знахідного відмінків одних і тих же слів:</p>	<p>оранжевий. Вміти працювати з портретом.</p> <p>2. Вчити розташовувати біль близькі по формі вкладиші в отвори відповідно форми.</p> <p>3. Розкласти однорідні предмети, що різко розрізняються за кольором на дві групи (палички).</p>	<p>(викладання із паличок, камінців, піску).</p> <p>Сюжетно-рольова гра «Лялька Катя на фермі».</p> <p>Гра «Хто, який голос подає?»</p> <p>Ігри з конструктором. Зафарбовування олівцями контурів., обведення трафаретів, штригування.</p> <p>Аплікація із ниток.</p>
---	--	--	---	---

		Це качка- дай качку, це собака-дай собаку, це киця-дай кицю, це машина-дай машину, це лопата-дай лопату.		
--	--	--	--	--

Конспекти індивідуальних занять.

Тема: «Комплексна логопедична робота при ЗПР».

Заняття №1.

Завдання 1.

Мета: формувати позитивний емоційний настрій на сумісну з дорослим роботу, розвивати відчуття власних рухів.

Дорослий плескає своєю долонею по долоні дитини, супроводжуючи свої дії віршованим текстом, і стимулює дитину до взаємних дій:

Ладусі – ладусі,
Де були? В бабусі!
Ладусі – ладусі ,
Дзвінкі хлопусі.
Хлоп – хлоп!

Завдання 2.

Мета:вчити фіксувати погляд на яскравому предметі, прослідкувати його рухи поглядом і рукою, формувати захват руки.

Дитині пропонується яскраву іграшку (кільце), підвішену за нитку в обмеженому просторі столу (дивану). Дорослий переміщає іграшку (кільце), смикаючи за нитку, малюк відслідковує рух поглядом і намагається схопити її рукою.

Завдання 3.

Мета: розвивати зорове сприйняття, вчити співвідносити іграшку із звуконаслідуванням, стимулювати дитину до довільного промовляння звуконаслідування.

З допомогою сюрпризного моменту (з «чудового» мішечка, коробочки, з-за ширми) дитині показується знайома чи улюблена іграшка (наприклад, ведмедика). Дорослий здійснює ігрові дії з іграшкою, супроводжуючи їх словами: «В гості до нас прийшов ведмедик. Він вітається з тобою:«У-у-у!». Привітайся з ведмедиком (дорослий стимулює дитину до довільного або спряженої вимови звуконаслідувань).

Якщо з бажанням включається в гру, можна запропонувати її ускладнення –гру – « Хто покликав?» (разом з ведмедиком в гості до малюка прийшов вовк-вовчок («у-у-у»); іграшки розкладені по правий і лівий бік від дитини і по черзі «кличуть дитину, вона повертається до тієї іграшки, яка її «покликала»).

Варіанти: аналогічні ігри проводяться з літачком (« у-у-у!») і паровозиком («у-у-у!»).

Заняття № 2

Завдання 1.

Мета: формувати позитивний емоційний настрій на сумісну з дорослим роботу, розвивати відчуття власних рухів.

Дорослий, діючи руками дитини, вимовляє віршований текст:

Прилетіли гулі-гулі голубочки, (махає руками)
На голівку сіли моїй дочці. (кладає руки на голову дитині)
Ой! Шу, полетіли! (розводить руки дитини в сторони).
Завдання 2.

Мета: вчити дитину фіксувати погляд на предметі, прослідкувати поглядом його рухи.

Дорослий стимулює дитину знайти іграшку в просторій кімнаті (на дивані, на стільці, на полиці) і прослідкувати поглядом за її переміщенням (з дивану на килимок, з килимка на стілець, з стільця на стіл і т. д.). Активізувати увагу малюка можна з допомогою віршованих текстів:

Де ж лялька наша,
Знайдемо ляльку Марічку!
Хлопчик ляльку пошукає,
Хлопчик ляльку відшукає.

Завдання 3.

Мета: спонукати дитину до довільного видиху.

Гра «Султанчики» (султанчики легко виготовити з яскравої фольги чи новорічного «дощичку», прив'язавши його до олівця).

Дорослий пропонує дитині подути разом з ним на сул

танчик, звертаючи увагу малюка на те, як красиво розлітаються стрічки. Формувати довільний ротовий видих.

Заняття №3.

Завдання 1.

Мета: розвивати власні відчуття з використанням різноманітних

поверхонь.

Перед дитиною на столі знаходиться мисочка з водою, жорстка щітка, вата. Дорослий діє рукою дитини, плескаючи почергово по воді, жорсткій щітці, супроводжуючи дію словами: «Хлоп-хлоп, моя рученька!» Якщо малюк із задоволенням бере участь в цій грі, можна спонукати його до самостійних дій.

Ускладнення: за рахунок використання різноманітних поверхонь – наждачний папір, мисочка з кремом і т. д.

Завдання 2.

Мета: формувати довільний ротовий видих.

Гра «Кулька»: дорослий пропонує дитині подути на легку кульку, яка знаходиться в мисці з водою.

Завдання 3.

Мета: вчити фіксувати погляд на предметі спостерігаючи поглядом за рухом.

А. Поява іграшки з-за ширми в заданому місці (наприклад – справа) з попередньою фіксацією погляду на ньому (пропонується інструкція: «Це ведмедик! Він сховався. Подивися, де сховався?»), спостерігаючи рух іграшки в заданому напрямку над ширмою (для цієї гри можна використовувати іграшки для лялькового театру).

Б. Поява іграшки з-за ширми одночасно з звуковим сигналом (дзвінком).

Ускладнення (вводиться у випадку, якщо дитина легко справляється з основним завданням):

а) знаходити іграшку за її характерними деталями в просторі кімнати (вуха зайця виглядають з коробки, м'яч з-за ніжки столу, голова ляльки з-під подушки і т. д.);

б) знаходити іграшки в просторі кімнати з допомогою «підзорної труби», яка охоплює обидва ока (аркуша цупкого паперу, звернутого в широку трубочку).

Заняття №4

Завдання 1.

Мета: розвивати відчуття власних рухів з допомогою легких масажних дій руками.

Дорослий видавлює крем на ліву руку дитини, погладжуючи і поплескуючи її від ліктя до кінчиків пальців (а також у протилежному напрямку), розмазує крем, діючи правою рукою малюка. Потім змінює руки. Всі рухи супроводжуються словами:

З гірки - бух! (рух від ліктя до пальців руки).

На гірку - ух! (рух від кінчиків пальців до ліктя).

По мірі можливостей необхідно спонукати дитину до самостійних дій.

Завдання 2.

Мета: формувати довільний видих.

Гра «Пір'ячко»: дитина здуває з долоні дорослого пір'їнку, ватну кульку.

Завдання 3.

Мета: вчити співвідносити іграшку з звуконаслідуванням, спонукати дитину до довільного вимовлення звуконаслідуванням: «а-а-а», розвивати слухову увагу.

Гра «В гості прийшла лялька».

З допомогою сюрпризного моменту з'являється знайома лялька. Вона хоче спати, треба її колисати, супроводжуючи дії звуконаслідуванням «а-а-а». Дорослий показує ігрові дії, супроводжуючи їх словами: «Лялька Оля хоче спати,

ляльку треба колисати», і спонукає малюка те саме.

Заняття №5.

Завдання 1.

Мета: активувати відчуття власних рухів з використанням рівних і нерівних поверхонь.

Дорослий видавлює крем на гладку поверхню (дзеркало, плоску тарілку) і, працюючи рукою дитини, розмазує крем по дзеркалу (тарілці). Всі дії супроводжуються словами:

По рівненькій доріжці (погладжуючи рухи)

Топ-топ! (стукає долонею по дзеркалу)

По гладенькій доріжці (погладжуючи рухи)

Скік-скік! (постукуючи рухи)

Аналогічні рухи проводяться на нерівній поверхні масажного килимка і супроводжуються словами:

По горбочках, по горбочках – топ, топ,

На горбочках, на горбочках – скік-скік,

В ямку – бух!

Завдання 2.

Мета: формувати довільний видих.

Гра «Завісочка». Дитина дмухає на стрічки, зроблені з тонкого паперу. Пропонується інструкція: «Подуй на завісочку, за нею сюрприз» (маленька іграшка).

Завдання 3.

Мета: вчити співвідносити іграшку з звуконаслідуванням, спонукати дитину до спряженого, відображеного чи довільного вимовляння звуконаслідування «а-а-а», розвивати слухову увагу.

Гра «Ай-болить»: дорослий створює ігрову ситуацію – до Ай-болить приходять знайомі дитині іграшки: зайчик, лялька, крокодил.

- У зайчика болять зуби. Зайчик плаче: «А-а-а!»

- Як плаче зайчик?

- У крокодила болять зуби. Крокодил плаче: «А-а-а» і т. д. малюк вимовляє разом з дорослим, повторює за ним, потім самостійно вимовляє звуконаслідування: «а-а-а!».

Заняття №6.

Завдання 2.

Мета: активувати рухи пальців рук, формувати позитивний емоційний настрій на заняттях з дорослим.

Дорослий діє руками дитини: вказівним пальцем руки виконує кругові рухи по долоні лівої руки. Дії супроводжуються словами:

Сорока-білобока

Кашку варила,

Діток годувала.
Цьому дала (по черзі загинається – мізинець),
Цьому дала (безіменний),
Цьому дала (середній),
Цьому дала (вказівний),
Цьому дала (великий палець).

Завдання 2.

Мета: привертати увагу дитини до музичного предмету (дзвіночок).

На столі перед дитиною 2 коробки, в одній з яких знаходиться дзвіночок. Дорослий дістає його з коробки, демонструє звучання, потім забирає інструмент і, переставивши коробочки місцями, пропонує дитині знайти дзвіночок (вибрати потрібну коробочку).

Варіанти:

- використання брязкальця, коробочки з мілкими предметами;
- збільшення кількості порожніх коробочок, які беруть участь у грі (дитина вибирає з 3-4 коробочок, в одній з яких знаходиться брязкальце чи дзвіночок).

Завдання 3.

Мета: вчити співвідносити іграшки із спряженим, відображеним чи довільним звуконаслідуванням і розрізняти їх.

Гра «У нас в гостях» («Зоопарк»):
з-за ширми послідовно з'являються іграшки: ведмедик, лялька, крокодил, вовк, зайчик. Вони вітаються з дитиною («а-а-а», «у-у-у») і ховаються за ширму.

Питання та інструкції:

- Вгадай, хто привітався? Покажи.
- Поклич того, хто привітався (виклик звуконаслідування).

Ускладнення:

А. «Чарівний мішечок».

Дістаючи з нього іграшки, дитина відтворює звуконаслідування.

Питання і інструкції:

- Покажи, хто покликав?
- Хто привітався так: «А-а-а»?

Б. «Хто пішов?» на столі 2-3 іграшки (літак, вовк, крокодил). Дитина відтворює звуконаслідування до кожної іграшки. Після цього одна з них прибирається (наприклад – крокодил).

Питання: «Хто пішов?» (спонукати до вимовляння звуконаслідування).

Дорослий звертає увагу на те, як дитина фіксує погляд на іграшці і простежує поглядом її рух над ширмою.

Заняття №7.

Завдання 1.

Мета: активізувати активні та пасивні рухи пальців рук, формувати

позитивний настрій на заняття з дорослим.

Дорослий діє руками дитини: загинає і розгинає пальчики малюка почергово на правій та лівій руці, супроводжуючи рухи словами:

Цей пальчик – бабуся,
Цей пальчик – дідусь,
Цей пальчик – матуся,
Цей пальчик – татусь,
Цей пальчик – дитятко.
Цей пальчик хоче спати,
Цей пальчик – скік у ліжко!
Цей пальчик задрімав.
Цей пальчик вже заснув.
Встали пальчики! Ура!
У садок іти пора!
Завдання 2.

Мета: вчити подовженому ротовому видиху.

Гра «Вітерець»: дорослий пропонує дитині подути на квіточку кульбаби, гілочку з листочком чи на листячко, вирізане з тонкого паперу, як вітерець, супроводжуючи дії дитини віршованим текстом:

Дуже жаркий день-день.
Дуй-подуй, наш вітерець.
Вітерець, вітерець,
Дуй-подуй, наш вітерець!
Завдання 3.

Мета: активізувати зорове сприймання дитини, формувати її мовленнєву активність, використовуючи рухові можливості.

Гра «Вудочка». На столі, розкладені в рядок, лежать 2-3 різнокольорові стрічки (вудочки). До кінців двох із них прив'язані знайомі іграшки (дитина може називати їх, використовуючи звуконаслідування). Дорослий пропонує «спіймати на вудочку» мишку (літак, крокодил). Для цього треба потягнути за потрібну стрічку і підтягнути іграшку до себе (можна використовувати сумісні дії руками дорослого і дитини чи спонукати малюка повернутися і потягнутися до потрібної іграшки). Після того, як іграшка буде зловлена, дитина називає її, використовуючи звуконаслідування.

Заняття 8

Завдання 1.

Мета: вчити дитину здійснювати дії руками (розкривати долоні, широко розводячи пальці) у

відповідності з віршованим текстом.

Дорослий промовляє слова:

Поїхали-поїхали,
З горіхами, з горіхами,
До дідуся за ріпкою,
Жовтою, великою,
Он якою!

Поїхали-поїхали,
До зайчика за м'ячиком,
За м'ячиком твоїм,
Круглим, і великим,
Он яким! (показ руками)

(Дорослий розводить руками дитини в сторони, показуючи розмір ріпки і розкриває її долоні).

Завдання 2.

Мета: вчити подовженому ротовому видиху.

Гра «Метелику, лети». Дорослий показує дитині метелика, вирізаного з кольорового паперу, закріпленого по центру ниткою, дує на нього. Метелик літає. Гра супроводжується віршованим текстом:

Я біжу, біжу по гаю,
Я метелика впіймаю.
А метелик не схотів –
Геть від мене полетів.
Полетів він на лужок,
Заховався між квіток.
Я іду, іду, іду
І метелика знайду! (Н. Забіла)

Дорослий «садить» метелика на руку дитини, спонукаючи дитину подути на неї.

Завдання 3.

Мета: вчити дитину визначати напрямок звуку.

Два дзвіночки знаходяться на відстані 1-1,5м один від одного (в полі зору дитини). Дорослий почергово дзвонить дзвіночками, пропонуючи дитині повернутися до предмету, який звучить.

Варіанти:

А. «Де ти, де ти, дзвіночок?»

Дорослий промовляє віршовану фразу, супроводжуючи її демонстраційними рухами:

- Де ти, де ти дзвіночку? (Показує дзвіночок і ховає його в коробочку).

- Ні-ні, ні-ні. (Похитує головою, спонукаючи дитину до аналогічних дій).

- Де ти, де ти, дзвіночку? (Витягує дзвіночок з іншої коробочки).

- От-от, от-от. (Дзвенить дзвіночок, закликаючи дитину до аналогічних дій рукою).

Б. Використання звукових коробочок, брязкалець.

Заняття №9.

Завдання 1.

Мета: використовуючи різницю температурних відчуттів, спонукати дитину до довільних емоційних вигуків «Ой! Ай! Ох! Ух! Ах!»

На столі перед дитиною мисочки з теплою водою, шматком льоду, попередньо нагрітим в гарячій воді м'ячиком. Малюк послідовно торкається до цих температурних подразників з допомогою дорослого, супроводжуючи дії емоційними вигуками (зразок дає дорослий).

Завдання 2.

Мета: вчити дитину довільному видиху.

Гра «Гарячий чай». Дорослий пропонує дитині подути на гарячий чай (суп) в блюдечку (тарілці), щоб він швидше вистиг. Показ дії супроводжується словами: «Наберу багато повітря і подую на чай!».

Завдання 3.

Мета: вчити порівнювати і об'єднувати предмети за ознакою кольору.

Гра «Різнокольорова коробочка». В коробочці знаходяться кульки різних кольорів. Дорослий виймає з неї червону кульку і просить дитину витягти з коробочки «таку ж». Якщо малюк здійснює неадекватні дії, дорослий порівнює кульку дитини з своєю і дає установку: «Ти взяв не таку кульку», - виймає кульку потрібного кольору і говорить: «Візьми таку ж».

Заняття №10.

Завдання 1.

Мета: формувати уявлення про схему тіла.

Дорослий читає віршований текст, супроводжуючи його сумісними з дитиною рухами:

Дитя плескати уміє,

Своїх ручок не жаліє: плескає

Хлоп-хлоп, хлоп-хлоп (хлопає долонями),

Дитя топати уміє,

Своїх ніжок не жаліє:

Топ-топ, топ-топ! (топає ніжками)

Ручками захопали:

Хлоп-хлоп-хлоп (плескає долонями)

Ніжками затупали:

Топ-топ-топ! (тупає ніжками).

Завдання 2.

Мета: вчити впізнавати і виділяти барабан з ряду предметів, що звучать (дзвіночка, брязкальця, музичної шкатулки).

Гра «Різнокольорова коробочка».

Аналогічні завдання проводяться з кубиками(лічильними паличками) паличками (для лічби), кольоровими карточками, дрібними іграшками дрібним матеріалом (мозаїкою, гудзиками).

Вся корекційна робота на цьому етапі здійснюється з опорою на дидактичний матеріал. Розширення словника здійснюється шляхом засвоєння

синонімів та антонімів (найефективніше відбувається на основі порівняння, диференціації, класифікації предметів, понять). Основи діалогічного мовлення проводиться в рамках одного етапу корекції. Крім цього, постійно існує потреба індивідуального підходу .

Розвивальні ігри та вправи для дітей з затримкою психічного розвитку з недоліками мовлення

Корекція затримки психічного розвитку дітей з недоліками мовлення потребує тривалої і систематичної роботи, яка охоплює всі види її діяльності. Через це дуже важливо, щоб корекційним завданням було підпорядковане не тільки заняття, а й режимні моменти, організація дозвілля дитини, де знайдуть корисне застосування різні розвиваючі ігри, відповідно до віку і можливостей дитини. Подібні розвиваючі ігри можна з успіхом проводити й вдома, тим самим підтримуючи навчальний потенціал дитини.

- **Гра «Закрий!»**

Мета: вчити сприймати, порівнювати, виділяти предмети схожі та відмінні за формою.

Матеріал: дві баночки контрастного розміру, маленькі та великі кульки (кришечки).

Хід: Показати дитині дві баночки, вказати, що одна баночка велика, а друга – маленька. Потім продемонструвати маленькі і великі кульки. Великі кульки потрібно зібрати у велику баночку, а маленькі – в маленьку (показ). Після виконання завдання попросити закрити баночки відповідними кришечками.

- **Гра «Де звучить?»**

Мета: розвиток зорової і слухової уваги, навичок орієнтування у просторі.

Матеріал: будь-яка іграшка, яка створює звук.

Хід: Показати іграшку дитині. Поторохтіти іграшкою, щоб дитина звернула на неї увагу, а потім іграшка відводиться в сторону і знову торохтить. Дитина із закритими очима повинна вказати напрям звідки іде звук. Гра повторюється 2-3 рази.

- **Гра «Хто як говорить?»**

Мета: спонукати дитину повторювати звуконаслідувальні слова.

Матеріал: іграшки добре відомих дитині тварин або їх зображення.

Хід: Показати дитині по черзі іграшки, назвати їх. Запитати: Як говорить котик? (мяу-мяу). Собака? (гав-гав) тощо.

- **Гра «Прищіпки»**

Мета: корекція дрібної моторики пальців.

Матеріал: прищіпки, аркуш картону/лінійка/мотузка, силуети одягу.

Хід: Прищіпки в грі використовуються як тренажер для пальчиків.

Вирізати з паперу декілька силуетів різного одягу (кофтинка, спідниця, шкарпетки, сорочка та ін.). Попросити дитину допомогти вам розвісити білизну на мотузку за допомогою прищіпок.

Якщо немає часу виготовити силуети – можна прищіпки чіпляти на міцний аркуш паперу чи широку лінійку.

- **Гра «Оплески»**

Мета: розвиток фонематичного сприйняття.

Хід: Дитина має плеснути в долоні стільки разів, скільки предметів знаходиться на столі;

Дорослий повільно ритмічно плескає в долоні – дитина повинна відтворити кількість оплесків.

Примітка: спочатку кількість предметів та оплесків має не перевищувати

3. З часом кількість і темп оплесків збільшується.

- **Гра «Збери фігуру»**

Мета: Удосконалити вміння розташовувати предмети в спадаючому за величиною порядку; правильно називати деталі за величиною (великий, менший, найменший).

Матеріал: вирізані з картону/паперу частини сніговика, ялинки.

Хід: Розкласти перед дитиною деталі сніговика. Запропонувати зібрати його, починаючи з найбільшого круга.

- **Гра «Подарунок ляльці»**

Мета: закріпити поняття про колір.

Матеріал: лялька, кружки основних кольорів – білого, чорного, червоного, синього, жовтого, зеленого (по 2 шт.).

Хід:

а) Спочатку пропоную назвати, якого кольору кружок, який ви даєте ляльці.

б) Попросіть дитину дати ляльці червоний (зелений, синій...) кружок.

в) Покажіть дитині червоний (зелений, синій...) кружок і попросіть її «Дай ляльці такий же самий кружок».

Гра «Весела пташка»

Мета: закріпити знання про розташування предметів в просторі; розуміння та вживання простих прийменників в, на, під, за.

Матеріал: дві іграшки-пташки, іграшкові меблі (шафа, стіл, стілець).

Хід:

а) Дві пташки, ваша і дитини, літають. Дитина повторює дії за вами.

б) Ви говорите, куди полетіла пташка – вгору, вниз, а дитина виконує дію.

в) Дія навпаки: «А зараз пташка буде літати, а ти скажеш, куди вона полетіла».

г) Запропонуйте заховати пташку за шафу, в шафу, посадити на стіл, стілець, під стілець і т. д.

Виконання простих побутових інструкцій.

Мета: формувати здатність дитини розуміти часто використовувані в побуті слова, виконувати прості словесні інструкції.

Хід:

Розуміння дитиною цілісних словосполучень, які вона могла багато раз чути. Запропонувати їй виконати відповідні дії, наприклад:

- поцілувати маму;
- обійняти тата;
- пограти в долоньки;
- закрити очі;
- помахати ручкою;
- узяти маму за руку і йти до столу і т. д.

2) Закріпити назви знайомих іграшок. З'ясувати, чи може дитина показати частини свого тіла і частини тіла ляльки або іграшкової тварини:

- Покажи зайчика, собачку, машину, ляльку.
- Візьми ляльку.
- Дай мені ляльку.
- Покажи, де у ляльки голова. А де в тебе голівка?

Гра «Де дзвенить дзвіночок?»

Мета: орієнтування в просторі відносно себе.

Матеріал: дзвіночок.

Хід:

Попросити дитину закрити очі та відгадати, де дзвенить дзвіночок, називаючи напрям відносно себе (вгорі, вниз, попереду, позаду).

Вправа «Домалюй фігури»

Мета: розвиток уяви, фантазії, уваги; творчого, наочно-образного мислення.

– На листку А4 намалюйте кілька геометричних фігур (коло, трикутник, чотирикутник, прямокутник, овал). Покажіть дитині. – Назви геометричні фігури. На кого, на що схожі ці фігури? Домалюй їх так, щоб вийшло певне зображення, малюнок (наприклад: квадрат – будинок, коло – м'ячик).

Вправа «Як ти вчора провів свій день?»

Мета: розвиток довгострокової пам'яті, уваги, формування мовленнєвих навичок.

– Пригадай, як ти вчора провів свій день. Розкажи, що було вранці, вдень увечері (щоти робив?, з ким спілкувався?, що відбувалося протягом усього дня?).

Вправа «Продовж речення»

Мета: розвиток понятійного мислення, уваги, формування уміння виконувати завдання за аналогією.

– Продовж запропоновані речення:

Сіль солона, а цукор...

Стежка вузька, а дорога...

Помідор червоний, а огірок...

Ти ходиш ногами, а кидаєш...

Хлопчики виростають і стають чоловіками, а дівчата...

Небо синє, а трава...

Лимони кислі, а кавун...

Хліб – це їжа, а стіл – це...

Вночі темно, а вдень...

Дерева великі, а квіти...

Молоко біле, а шоколад...

У трикутнику три сторони, а в чотирикутнику...

Вправа «Фото»

Мета: розвиток зорової пам'яті, зосередженості, мовлення.

– Розглянь уважно картку з певним малюнком (наприклад, ілюстрація з дитячої книжки) і запам'ятай її. Коли я заберу картинку, твоїм завданням буде, детально описати, що там було зображено.

Кінезіологічні вправи та їх вплив на розвиток мовлення дитини.

Повноцінний розвиток дитини, як невід'ємне право людини - одна з найважливіших завдань освіти на сучасному етапі вимагає пошуку найбільш ефективних шляхів досягнення цієї мети.

В останні роки серед вчителів-логопедів отримала широке застосування здоров'язберігаюча практика. Використання даних технологій у діяльності вчителя-логопеда стають перспективним засобом корекційно-розвиваючої роботи з дітьми. Ці методи роботи належать до числа ефективних засобів корекції, що допомагають досягненню максимально можливих успіхів у подоланні психологічно-мовленнєвих труднощів і загального оздоровлення дітей дошкільного віку.

На тлі комплексної логопедичної допомоги здоров'язберігаючі технології, не вимагаючи особливих зусиль, оптимізують процес корекції мовлення, сприяють оздоровленню усього організму дитини.

В якості корекційно-педагогічних умов, спрямованих на розвиток і гармонізацію нервової системи дитини, в цілому, і діяльності мозкових структур, зокрема, рекомендується спиратися на кінезіологічний підхід .

Мета і завдання кінезіології

Кінезіологія — це наука про розвиток розумових здібностей і фізичного здоров'я через певні рухові вправи ,тобто кінезіологія – наука про розвиток головного мозку через рух. Вона існує вже двісті років, використовується у всьому світі. Кінезіологічними вправами користувалися Аристотель і Гішпократ.

Це своєрідна «гімнастика мозку». З її допомогою процес навчання і виконання будь-якого виду діяльності стає ефективнішим. Завдяки «гімнастиці мозку» організм координує роботу правої та лівої півкуль, розвиває взаємодію тіла й інтелекту.

Півкулі мозку людини відповідають за певні функції. Права півкуля головного мозку — гуманітарна, образна, творча — відповідає за тіло, координацію рухів, просторове і кінестетичне сприйняття. Ліва півкуля головного мозку — математична, знакова, мовленнєва, логічна, аналітична — відповідає за сприйняття слухової інформації, постановку мети і побудову програм.

. Для того щоб творчо осмислити будь-яку проблему, необхідні обидві півкулі та взаємодія й синхронізація між ними. Кожна з них не є дзеркальним відображенням іншої, а необхідним доповненням функціонування півкуль головного мозку.

Основна **мета** кінезіології — розвиток міжпівкульної взаємодії та синхронізація роботи півкуль головного мозку, що сприяє активізації розумової діяльності. Міжпівкульна взаємодія має можливість розвитку за допомогою

комплексу спеціальних кінезіологічних вправ.

Завданням кінезіології є:

- розвиток міжпівкульної взаємодії;
- синхронізація роботи півкуль;
- розвиток дрібної моторики;
- розвиток розумових здібностей;
- сприяння кращому запам'ятовуванню;
- підвищення стійкості уваги;

Ліва півкуля   Права півкуля

Логічне мислення		Креативне мислення
Абстрактне мислення		Орієнтація у просторі
Лічба		Просторове уявлення
Мовлення		Сприйняття ритму, рими, інтонацій
Читання, письмо		Розпізнавання емоцій
		Запам'ятовування образів, облич

- становлення мовленнєвих функцій;
- полегшення оволодіння навичками читання і письма.

Враховуючи функціональну спеціалізацію півкуль (права – гуманітарна, образна; ліва – математична, знакова), а також роль спільної діяльності в здійсненні вищих психічних функцій, можна вважати, що порушення міжпівкульної передачі інформації спотворює пізнавальну діяльність дітей. Кінезіологічні вправи використовуються для оптимізації інтелектуальних процесів і підвищення розумової працездатності дітей.

Кінезіологічні вправи - це комплекс рухів, що дозволяють активізувати міжпівкульну взаємодію, під час якої відбувається обмін інформації та синхронна робота обох півкуль. Ці вправи розвивають мислення через рух. Вправи полегшують всі види навчання, а особливо ефективні для оптимізації інтелектуальних процесів і підвищення розумової працездатності. Крім цього, вправи для мозку також сприяють розвитку координації рухів і психофізичних функцій у дітей.

Якщо порушується провідність через мозолисте тіло, то провідна півкуля бере на себе велике навантаження, а інша блокується. Обидві півкулі починають працювати без зв'язку. Порушується просторова орієнтація, адекватне емоційне реагування, координація роботи зорового й аудійного сприймання з роботою руки, що пише. Дитина в такому стані не може читати й писати, сприймаючи інформацію на слух або очима. Значну частину кори великих півкуль мозку людини займають клітини, пов'язані з діяльністю кисті руки, особливо її великого пальця, який у людини протиставлено решті пальців. Основний розвиток міжпівкульних зв'язків формується в дівчаток до 7-ми років, у хлопчиків – до 8-ми – 8,5 років.

Удосконалення інтелектуальних і розумових процесів необхідно починати з розвитку рухів пальців і тіла. Розвивальна робота повинна бути спрямована від рухів до мислення, а не навпаки. Для успішного навчання та розвитку дитини однією з основних умов є повноцінний розвиток у дошкільному дитинстві мозолистого тіла. Мозолисте тіло можна розвинути через кінезіологічні вправи. Під впливом кінезіологічних тренувань міжпівкульної взаємодії утворюється єдність мозку щодо діяльності двох його півкуль, тісно пов'язаних між собою системою нервових волокон (мозолисте тіло, міжпівкульні зв'язки). Доведено: щоб діти краще вчилися, їм необхідно більше рухатися. Розмовні навички пов'язані з дрібною моторикою пальців: якщо людині зв'язати пальці, вона навчатися буде в десятки разів повільніше. Крім того, сучасні методики навчання говорять про те, що нову інформацію легше зрозуміти й запам'ятати, впливаючи на різні канали сприймання: зір, слух, тактильні відчуття, смак, дотик і рух. Мовлення – це результат узгодженої діяльності багатьох областей головного мозку. Органи артикуляції лише виконують накази, що надходять із мозку. Проекція кисті руки в головному мозку розташована дуже близько до мовної моторної зони. Взаємозв'язок моторної і мовної зон виявляється в тому, що людина, яка вагається з вибором відповідного слова, допомагає собі жестами, і навпаки: зосереджено малюючи або пишучи, дитина мимоволі висовує язик. Оскільки існує тісний взаємозв'язок і взаємозалежність мовної та моторної діяльності, то за наявності мовного дефекту в дитини особливу увагу звертають на розвиток дрібних рухів пальців рук, що позитивно впливає на функціонування мовних зон кори головного мозку. Кінезіологія стимулює інтелектуальний розвиток і моторику дитини.

Засновниками освітньої кінезіології є Пол Деннісон і Гейл Деннісон. Ними створена програма «Гімнастика Мозку», яка передбачає активізацію природних механізмів роботи мозку за допомогою природних фізичних рухів тіла.

Пропоную кінезіологічні вправи, які можна використати у роботі з дітьми. Та на початку пропоную визначити, яка півкуля домінує у кожного з вас.

Вправа №1

• – Для цього ми скористаємося однією з методик визначення функціональної асиметрії півкуль (тест І. П. Павлова). Розкладіть картки по 3 на 3 групи так, щоб в кожній групі було щось спільне. Оцінка результатів:

Якщо Ви розклали картки за 1 варіантом, а саме:

- 1-а група карток – «карась», «орел», «вівця»;
- 2-а група карток – «бігати», «плавати», «літати»;
- 3-тя група карток – «шерсть», «пір'я», «луска».

Тобто у вас переважає логічне мислення, у вас розумовий тип і домінує ліва півкуля.

Якщо Ви розклали картки за 2 варіантом, а саме:

1-а група карток – «карась», «плавати», «луска»;

- 2-а група карток – «орел», «літати», «пір'я»;
- 3-я група карток – «вівця», «бігати», «шерсть».

Тобто у вас образне мислення, у вас художній тип і домінує права півкуля.

При не сформованості міжпівкульної взаємодії не відбувається повноцінного обміну інформацією між правою і лівою півкулями. Для спільної роботи обох півкуль потрібний їх функціональний зв'язок. А пік працездатності мозку припадають на ті миті, коли мислення обох півкуль синхронізується.

Пропоную вам виконати кілька простих, але дієвих кінезіологічних вправ для рук. Ці вправи необхідно проводити щодня. Дитина виконує разом з дорослими, потім самостійно по пам'яті, поступово від заняття до заняття збільшуючи час і складність. Вправа виконується спочатку правою рукою, потім лівою, потім двома руками разом.

Вправа №2 «Кільця»

По черзі якомога швидше дитина перебирає пальці рук, з'єднуючи в кільце з великим пальцем послідовно вказівний, середній і та ін. Вправу використовують у прямому (від вказівного пальця до мізинця) і в зворотному (від

мізинця до вказівного пальця) порядку.

У роботі зі старшими дітьми вправа «Кільця» може бути використана в ускладненому варіанті: ліва рука змикає вказівний і великий пальці, права – великий і мізинець. У такт рахунку ліва і права руки роблять одночасні різноспрямовані рухи: ліва рука змикає великий палець по черзі з середнім, безіменним і мізинцем, а права відповідно – з безіменним, середнім і вказівним.

Вправа №3 «Кулак – ребро – долоня»

Послідовна зміна позицій на площині столу: долоня, стисла в кулак, долоня ребром на площині столу, розпрямлені долоні на площині столу.

Вправа №4 «Лезгинка»

Ліву руку стискають у кулак, великий палець відставлений у сторону, кулак розвернутий пальцями до себе. Прямою долонею правої руки в горизонтальному положенні торкаються мізинця лівої руки. Після цього одночасно змінюють положення правої та лівої рук протягом 6 – 8 змін позицій рук. Необхідно прагнути швидкої зміни положень.

Вправа №5 «Вухо-ніс»

Лівою рукою беруться за кінчик носа, а правою рукою – за протилежне вухо. Одночасно відпускають вухо і ніс, плескають у долоні, змінюють положення рук «з точністю до навпаки».

Вправа №6 «Дзеркальне малювання»

Ще однією формою кінезіологічних вправ є ***дзеркальне малювання.***

Це малювання двома руками одночасно. Покладіть на стіл чистий аркуш паперу. Візьміть в обидві руки по олівцю. Почніть малювати одночасно обома руками

дзеркально – симетричні малюнки, літери. При виконанні цієї вправи ви відчуєте, як розслаблюються очі і руки. Коли діяльність обох півкуль синхронізується, помітно збільшиться ефективність роботи всього мозку. Вправи можна включати практично в усі режимні моменти. Наприклад, під час ранкової гімнастики.

Вправа №7 «Незвичайне крокування»

Крок лівою ногою супроводжувати змахом лівої руки. Крок правою ногою супроводжувати змахом правої руки (під ритмічну музику).

Вправа №8 «Око-мандрівник»

Для виконання наступної вправи необхідно зайняти початкове положення стоячи. Не повертаючи голови, знайти очима предмет, який я називатиму. Таким чином, кінезіологічні вправи органічно вплітаються у фізкультхвилинки.

Вправа №9 «Велосипед»

Вправу виконують у парах. Учасники стають одне напроти одного, торкаються долонями долонь партнера. Здійснюють рухи, аналогічно, що виконують ноги під час їзди на велосипеді.

Вправа №10 «Поплескали – погладили»

Вправу виконують у парах. Одну долоню кладуть на плече партнера по грі, другу – йому на голову. Необхідно одночасно гладити партнера по голові та поплескувати по плечу. Спочатку можна відпрацювати рух рук на собі, одночасно однією рукою гладити по голові, а другою плескати по животу.

Висновок

Вправи кінезіології універсальні, так як допомагають і дорослим і дітям. Вони дуже прості у виконанні і не вимагають спеціальної фізичної підготовки. Регулярне виконання цих вправ позбавляє втому, підвищує концентрацію уваги, сприяє підвищенню фізичної та розумової активності. З першого дня проведення вправ діти зацікавлені в участі, з ентузіазмом виконують усі завдання, тому що побудовані вони в логічній послідовності, з поступовим ускладненням завдань. А ще захоплюють тим, що їх виконують навіть космонавти під час підготовки до польотів у космос.

Кінезіологічні вправи вдосконалюють механізми адаптації дитячого організму до зовнішнього середовища, знижують захворюваність і роблять життя дитини безпечнішим завдяки таким якостям, як спритність, сила, гнучкість; готують дитину до школи, поступово привчають її витримувати навантаження, проявляти волю; здатні допомогти дитині впоратися зі стресовими ситуаціями і постояти за себе в непростому житті.

Вправи допомагають уникнути стресових ситуацій, поліпшити роботу мозку і всього тіла, а також сприяють гармонійному розвитку особистості та самореалізації у творчому плані. Складаючи комплекси кінезіологічної гімнастики, потрібно брати до уваги методи і прийоми, використовуючи їх як основу.

Розтягування, дихальні вправи, око рухові вправи, вправи для розвитку дрібної моторики, масаж, вправи на релаксацію поліпшують розумову діяльність, синхронізують роботу півкуль. Новий навчальний матеріал сприймається більш цілісно і природно, ніби то розумом і тілом, а тому краще запам'ятовується. При регулярному виконанні кінезіологічні вправи знімають втому, підвищують концентрацію, розумову і фізичну активність призводять до покращення психолого-мовленнєвого розвитку.

Використання «Казкотерапії» для розвитку інтонаційної виразності мовлення у дітей із ЗПР

У ході роботи з розвитку інтонаційної виразності мовлення у дітей із ЗПР широко використовуються вправи з вигуками, звуконаслідування, лічилки, діалогами-інсценівками, казками і т.д. На початкових етапах роботи відпрацювання інтонації здійснюється по наслідуванню: дитині пропонується вимовляти різні інтонаційні структури, повторюючи за вчителем-логопедом і лише потім - самостійно. Для закріплення вміння використовувати в мові основні засоби інтонування (висоту, силу голосу, темп мови і т.д.) необхідно використовувати різні віршовані тексти, а особливо добре використовувати казкотерапію.

Конспект заняття з елементами «Казкотерапії».

Тема: «Три ведмеді» .

Мета: *Корекційно-освітні:*

- вчити відповідати на запитання;
- закріплювати уявлення про диких тварин;
- узгодження числівників з іменниками;
- збагачення лексичного словника;
- навчання переказу за серією картинок;
- складання речень за сюжетними картинками, поєднувати їх у зв'язну розповідь;

Корекційно-розвиваючі:

- розвиток зв'язного мовлення, зорової уваги, сприйняття, мислення, творчої уяви;
- розвиток фонематичного слуху;
- розвиток просодичний сторони мовлення;
- розвиток діалогічного мовлення;

Корекційно-виховні:

- виховувати культуру поведінки в різних умовах;
- розвиток доброзичливості;
- взаєморозуміння;
- навичок співробітництва.

Обладнання:

- ілюстрації до казки «Три ведмедя»;
- ляльковий театр «Три ведмедя»;
- текст казки «Три ведмедя»;
- картинки диких тварин (вовк, лисиця, заєць, їжак);
- молоток, зубна щітка, цвях, ніж, виделка, олівець, ручка.

Попередня робота: Читання казки «Три ведмедя».

Хід заняття

- Організаційний момент.

Логопед: Звучить фонограма із записом шуму лісу і співу птахів).

«Де ми знаходимося? (В лісі) - Вірно, а в лісі, багато цікавого, все так казково і загадково. (На дошці виставляється будинок). Я загадаю загадку, спробуй відгадати і дізнаєтесь в яку казку потрапили: «Біля лісу на узліссі трое їх живе в хатинці. Там три стільці і три кухля, Там три ліжка, три подушки». Хто герої цієї казки?» («Три ведмедя»).

- Основна частина Логопед: «Отже ми потрапили до трьох ведмедів. (На дошці – картинка трьох ведмедів) - Пригадаємо, як їх звати?» (Михайло Іванович, Анастасія Петрівна, Мишко).

Логопед: «А зараз давайте спробуємо пригадати і розставити картинки по порядку, за змістом казки».

1. Гра «Розставимо по порядку» (виставити ілюстрації на дошці, відповідно змісту казки).

2. Гра «Назви сімейство» Логопед: «В казці «Три ведмедя» є сім'я? Назвати членів ведмежої сім'ї» (Ведмідь – ведмедиця – ведмежа).

Логопед: «В гості до ведмедів приходять лісові жителі (показую картинку тварин – вовк, лисиця, заєць, їжак) . Давай спробуємо їх правильно назвати: вовк – вовчиця – вовчєня; лис – лисиця – лисєня; заєць – зайчиха – зайчєня; їжак – їжачиха – їжачєня».

3. Гра «Один, одна, одне». Назвати тварин до яких підходять слова – один, одна, одне. Один – вовк, одна – вовчиця, одне – вовчєня. Один – лис, одна – лисиця, одне – лисєня. Один – заєць, одна – зайчиха, одне – зайчєня. Один – їжак, одна – їжачиха, одне – їжачєня.

4. Гра «Скажи навпаки» Логопед: « А зараз пограємо в таку гру, я буду називати слово, а ти його протилежне значення (наприклад: ранок – вечір, сумний – веселий). Великий – маленький, високий – низький, відкрити – закрити, голосно – тихо, товстий – худий, голодний – ситий, холодний – теплий, білий – чорний, правий – лівий».

5. Логоритмічна вправа. Логопед: «А зараз я пропоную трішки відпочити:

Йшли ведмедики малі, Нахилились до землі. Потім встали, Руки в боки І зробили три підскоки. Розім'яли добре плечі. Руки вгору. Опустили. І на стільчик тихо сіли».

6. Інсценування уривку з казки з моменту появи ведмедів в будиночку Логопед: « А зараз уявимо, що ми ведмеді і спробуємо їх наслідувати» Виставляється картинка «Ведмеді в їдальні». Одягнемо на руки рукавички - ляльки ведмедів та Маші.

Логопед читає: «А тим часом додому повертаються ведмеді. Михайло Іванович побачив свій зрушений з місця стілець і закричав страшним голосом». Дитина: «Хто сидів на моєму стільці і зрушив його з місця?» Логопед читає: «Анастасія Петрівна побачила свій стілець і закричала не так голосно». Дитина: «Хто сидів на моєму стільці і зрушив його з місця?» Логопед читає: « А маленький Михасик побачив свій зламаний стілець і закричав тоненьким голоском. Дитина: «Хто сидів на моєму стільці і зламав його?» Логопед читає: « Михайло Іванович побачив свою миску і закричав страшним голосом».

Дитина: «Хто їв з моєї тарілки?» Логопед читає: «Анастасія Петрівна побачила свою миску і закричала не так голосно». Дитина: «Хто їв з моєї тарілки?» Логопед читає: « А маленький Михасик побачив сою порожню тарілку і заверещав тоненьким голоском». Дитина: «Хто їв з моєї тарілки і все з'їв?»

Виставляється ілюстрація «Ведмеді в спальні».

Логопед читає: «Потім ведмеді пішли в спальню, Михайло Іванович побачив своє зім'яте ліжко і закричав страшним голосом». Дитина: «Хто лежав на моєму ліжку і зім'яв його?» Логопед читає: « Анастасія Петрівна побачила своє ліжко і закричала не так голосно» Дитина: «Хто лежав на моєму ліжку і зім'яв його?» Логопед читає: « А маленький Михасик побачив своє ліжечко і заверещав тоненьким голоском». Дитина: «Хто лежав на моєму...» Логопед читає: « Тут він побачив дівчинку і заверещав». Дитина: «Ось вона, тримай її, тримай!» (Виставляється ілюстрація «Марійка тікає в вікно»). Логопед читає: «В цей час дівчинка прокинулася. Вона побачила ведмедів і кинулася до вікна. Відкрила його і втекла в ліс. Ведмеді її не наздогнали».

Логопед: «Скажи а як ти гадаєте як поводи́ла себе Маша в будиночку ведмедів? Добре чи погано? Що поганого зробила Маша? (Перепробувала їжу з усіх тарілок, зламала ложку, стілець, зім'яла всі ліжка) . Чи можна так себе поводити в незнайому місці? А як потрібно поводитися? Логопед: Завжди потрібно поводити себе виховано, і тобі завжди всі будуть раді. Про це навіть є таке прислів'я «Доброму гостю і господар радий».

7. Гра «Допоможи ведмедику» Логопед: «Маленький Михасик залишився у нас засмучений. Чому? Що ж робити? Я підготувала для інструменти, розкажи маленькому ведмедику чим можна полагодити стілець. (Логопед викладає на стіл молоток, зубна щітка, цвях, ніж, виделка, олівець, ручку). Логопед: «Ми зробили дуже хорошу справу, підказали Михасику і тепер він зможе самостійно полагодити свій стілець».

8. Закінчення заняття Логопед: « Ми сьогодні чудово впоралися з усіма завданнями».

Мовленнєві вправи та ігри для цікавого домашнього дозвілля дітей із затримкою психічного розвитку, з порушенням мовлення.

Мета: формувати мовленнєві вміння, розширити словниковий запас, сформувати навички зв'язного мовлення

Овочі

Завдання 1. Що це?

Покажіть і розкажіть дитині про овочі, звертаючи увагу на те, де вони ростуть: під землею чи на землі. Наприклад: «Це овочі. Вони ростуть на грядках у городі. Це огірок. Він росте на землі...». Запропонуйте дитині:

- Назвати овочі, які ростуть над землею; назвати ті, які ростуть під землею.
- Подивитись уважно на малюнок з овочами, заплющити очі й назвати овочі, які запам'ятали із картинки. Які овочі ростуть під землею, які – на землі?

Завдання 2. Колір овочів

Запропонуйте дитині:

- Знайти овочі зеленого кольору; сказати про це реченням.
- Знайти і назвати овочі червоного кольору і т. ін.

Завдання 3. Якої форми овочі?

Попросіть дитину знайти і назвати овочі, схожі на круг, овал, трикутник, та з'єднати лінією кожний овоч з потрібною фігурою.

– Якої форми огірок, помідор, цибуля тощо? Наприклад, огірок – овальний, помідор - круглий...

Завдання 4. Скажи навпаки

Велика диня – маленька диня

Довгий огірок – ...

Твердий помідор – ...

Дрібний буряк – ...

Гіркий перець – ...

Пізня капуста – ...

Завдання 5. Овочеві соки

Запропонуйте дитині роздивитися овочі та назвати соки, що можуть бути з них виготовлені. Наприклад: цей сік виготовлений із моркви, тому він

називається *морквяним*. Попросіть дитину пригадати і сказати, як називається пюре з картоплі, ікра з кабачків, суп з гороху, салат із буряка.

Фрукти

Завдання 1. Що це?

Покажіть дитині зображення фруктів і розкажіть про них. Наприклад: на картинці зображені фрукти. Це лимон, це груша, це яблуко... Фрукти ростуть на деревах. Є фрукти, які ростуть у наших краях, – сливи, вишні, груші, яблука. А є ті, що ростуть у теплих країнах, – лимони, апельсини, банани.

Завдання 2. Якої форми фрукти?

Попросіть малюка розповісти, яку форму мають зображені фрукти. Наприклад: «Слива має овальну форму, вона овальна, а груша схожа на трикутник». Запропонуйте дитині, не дивлячись на картинку, назвати всі фрукти круглої форми, овальної форми.

Завдання 3.

Назвіть колір і форму фрукта та попросіть дитину відгадати, що це за фрукт, за цими двома ознаками (*дитина може дивитися на картинку із зображенням фруктів*). Наприклад: «Здогадайся, який фрукт я загадав(ла): він оранжевий і круглий. Це... А тепер ти загадай фрукт і назви його форму та колір, а я спробую відгадати». Запитайте дитину, що це за фрукт.

- Якщо колір цього фрукта не жовтий, то це може бути... (*апельсин, слива*); не зелений – (*гранат, вишня*); не синій – (*яблуко*)...

- Якщо форма цього фрукта не овальна, то це може бути... (*яблуко, вишня*); не кругла – (*банан*)...

- Не круглий і не жовтий (*слива*), не зелений і не овальний (*апельсин*), не круглий і не оранжевий (*банан*)...

Завдання 4. Що можна приготувати з фруктів?

Майже із всіх фруктів можна приготувати смачний і корисний сік, зварити варення. Розкажіть дитині, як називатимуться соки і варення з різних фруктів, виділяючи голосом закінчення прикметників. *Наприклад*: сік з яблук – яблучний, варення з яблук – яблучне...

Попросіть малюка подивитися на банки і стакани із соком і розповісти, як вони називаються. *Наприклад*, сік зроблений зі слив – сливовий, а варення зі слив – сливове...

Запропонуйте дитині погратися у гру «Здогадайся, що я хочу: сік чи варення?». Я хочу яблучне..., я хочу вишневий..., я хочу вишневе...

Завдання 5. Придумай свій сік і назви його.

Поясніть дитині, що сік можна приготувати відразу з декількох фруктів.

Наприклад: «Я хочу зробити сік з яблук і слив, він називатиметься яблучно-сливовий». Називайте фрукти, а дитина нехай спробує назвати сік: слива і абрикос, груша і яблуко, яблуко і груша...

Завдання 6. Що не так?

Попросіть малюка виправити почуті помилки, наприклад: «На яблуні ростуть не груші, а яблука» .

- На яблуні ростуть груші.
- Апельсини, яблука та груші це овочі.
- З персиків можна зварити абрикосове варення.
- Сік з яблук називається сливовим.
- Вишні ростуть на городі.
- Яблука за розміром більше вишні

Квіти

Завдання 1. Що це?

Покажіть дитині та назвіть квіти, уточнюючи, де вони ростуть. Попросіть дитину:

- показати троянду, нарцис, дзвіночки;
- показати квіти в тому самому порядку, у якому їх назве дорослий;
- з'єднати лініями пелюстки з відповідними квітками;

- запам'ятати всі квіти, і, не дивлячись на картинку, назвати якомога більше квітів.

Завдання 2. Частина квітки

Запропонуйте дитині назвати всі частини квітки і розповісти, яку функцію вони виконують у житті рослини. *Наприклад: корінь – ним квітка із землі дістає воду...*

Якщо дитина стикається із труднощами, допоможіть їй запитаннями, на які просіть дитину відповідати повними реченнями.

Завдання 3. Квіти садові та польові

Розкажіть дитині, що є квіти, які вирощують на балконі, в саду. За ними доглядають, підгодовують, поливають, бережуть від холоду. Це садові квіти – тюльпан, нарцис, троянда... А є квіти, які ростуть на лузі, у полі, у лісі. За ними ніхто не доглядає. Це дзвіночки, мак, кульбаба...Попросіть дитину назвати садові, польові, лісові квіти, починаючи своє речення так: «Садові квіти – це...»

Завдання 4. Лікарські рослини та рослини, які охороняють.

Розкажіть дитині про те, що є квіти, які допомагають при різних захворюваннях. Наприклад, коли у людини болить горло, можна полоскати

його відваром ромашки, а листки подорожника прикладають до ранки. А ще є рослини, які занесені до Червоної книги. Їх залишилося дуже мало, тому зривати їх не можна – це підсніжники, латаття...

Запропонуйте дитині погратись у гру «Оповідки про квітки» (дорослий обирає квітку, що зображена на малюнку, описує її – дитина відгадує; потім дитина і дорослий міняються місцями: дитина описує квітку, дорослий відгадує).

Завдання 5. Назви свій колір

Розгляньте ще раз разом із дитиною всі квіти. Назвіть кольори, що є на картинці. Зверніть увагу на те, що не завжди квітка має у своєму забарвленні один колір. Навчіть дитину називати такі забарвлення: жовтий і червоний – жовто-червоний, синій і фіолетовий – синьо-фіолетовий, синій і зелений – синьо-зелений.

Вправу можна виконувати навпаки: дорослий називає складний колір – дитина відновлює прості кольори.

Завдання 6. Склади розповідь

Запропонуйте дитині уважно подивитися на малюнок, розставити у кружечках цифри та скласти зв'язну розповідь про те, як виросла квіточка.

Посуд

Завдання 1. Посуд

Попросіть дитину назвати предмети, зображені на малюнку, а також пояснити призначення кожного предмета (*наприклад: «Це глибока тарілка. У неї наливають борщ, суп, кашу. Це – сковорода і т. ін.»*). Як можна назвати одним словом усі предмети, зображені на малюнку? Запропонуйте дитині подивитися на малюнок, запам'ятати предмети, по пам'яті назвати їх.

Завдання 2. Частини посуду

Покажіть дитині справжній посуд і назвіть його частини (наприклад: «Це чайник. У нього є ручка, щоб тримати чайник, носик з отвором, щоб було зручно наливати чай, стінки та дно»).

Аналогічно попросіть дитину розповісти про інший посуд, що є на кухні. Запропонуйте дитині відгадати (а потім і самій загадати), який посуд ви описали: у неї є дно, стінки невисокі й одна ручка.

Завдання 3. Для чого потрібен посуд?

Поясніть дитині та покажіть, що і в який посуд кладуть (наприклад: «Це цукорниця. Вона називається так тому, що в неї кладуть цукор»).

Попросіть дитину показати, куди вона покладе масло, цукерки, салат, сіль, молоко, хліб і як відповідно називатиметься цей посуд.

Консультації батькам інклюзивної групи. **ЯКЩО ВАША ДИТИНА ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ ВІД ІНШИХ...**

Затримка психічного розвитку (ЗПР) - це уповільнення темпів її розвитку, що виражається у недостатньому загальному запасі знань, незрілості мислення, переважанні ігрових інтересів, швидкому пересиченні інтелектуальною діяльністю.

Причин затримки психічного розвитку багато, серед них зокрема:

- спадковість;
- несприятливі умови виховання;
- тривалі хвороби у ранньому дитинстві, які виснажують малюка;
- порушення функціонування головного мозку, пов'язані з його ураженнями під час внутрішньоутробного розвитку внаслідок патології пологів, травм тощо.

Часто діагностуються такі діти вже в старшому дошкільному віці, тільки коли батьків починає турбувати питання підготовки дитини до школи. А до тих пір дехто з батьків вважає, що темпи розвитку їх дитини просто трохи відстають від темпів розвитку однолітків.

Але ж чим раніше буде виявлена патологія, тим більше шансів успішно її подолати. Тому, усім батькам буде не зайвим знати ранні ознаки та прояви затримки в розвитку дитини. Вони проявляються вже в ранньому /до 3-х років/ дитинстві.

Характерними ознаками ЗПР дитини раннього віку є:

- недорозвинені мовленнєві функції - відсутність фразового мовлення, обмежений словниковий запас, аграматизми, неправильна вимова, утруднення мовленнєвого відтворення;
- не сформовані навички самообслуговування - дитина не може самостійно одягнутися, неохайна, не вміє користуватися ложкою, серветкою тощо;
- низький рівень розвитку пізнавальних процесів - сприймання, пам'яті, уваги, уяви, мислення;
- низький рівень і темп розвитку ігрової діяльності - примітивність та одноманітність ігрових дій;
- незрілі моторні функції - виявляються у недорозвитку загальної та дрібної моторики;
- нездатність до узагальнення й цілісності сприймання, які знижують результативність продуктивних видів діяльності, зокрема малювання та конструювання;
- недорозвиток емоційно-вольової сфери, що призводить до негативних проявів у поведінці. Дитина не розуміє, як слід поводитися з дорослими, може бути нав'язливою. Такій дитині складно дотримуватися правил поведінки у групі, підтримувати стосунки зі своїми однолітками тощо, негативні прояви поведінки.

Перше, що рекомендують психологи зробити при виявленні у вашої

дитини деяких з цих ознак у віці 2-3 років - це звернути більше уваги і спробувати навчити дитину необхідним навичкам. Не виключено, що в дитини до тих пір просто не було необхідності та мотивації оволодівати перерахованими навичками.

Якщо ваші спроби протягом 1-2 місяців не дають бажаного результату слід звернутися за консультацією до дитячого невролога. Спеціаліст зможе кваліфіковано визначити наявність патології чи спростувати ваші підозри.

Затримка психічного розвитку в дитини викликає у багатьох батьків розгубленість та неспокій, часто вносить у родинну атмосферу напруженість та тривожність, провокує розлад між подружжям, між батьками й малюком, інколи навіть призводить до неусвідомленого неприйняття дитини батьками. У такій сім'ї дитина почувається незатишно. Батьки часто дратуються через хворобливу розгальмованість, неспокій дитини, але зрештою почуваються винними через власну неспроможність позитивно впливати на неї.

Дитина з затримкою в психічному чи мовленнєвому розвитку, яка поступає в дошкільний заклад, має право на особливе відношення та подвійну увагу до себе та її розвитку.

Не слід приховувати від працівників закладу проблем, які є в розвитку дитини, в її поведінці. Працівники дошкільного закладу мають знати усі тонкощі та особливості вашої дитини - до чого вона звикла, що любить і як можна домогтися контакту з нею. Такі діти постійно знаходяться під особливим медичним, педагогічним та психологічним супроводом.

Тому що тільки спільними зусиллями членів родини та дошкільного закладу, різних спеціалістів - педагогів, медиків, психолога, музичного керівника та фіз. інструктора, можна розраховувати на позитивні результати та реабілітацію дитини протягом дошкільного віку. А, значить, вступ дитини до школи звичайного типу.

Значну увагу працівники дошкільних закладів приділяють не тільки роботі з самою дитиною, але й здійсненню психологічного супроводу батьків, бо вони знаходяться в прихованому чи явному стресі. І потребують психологічної підтримки та допомоги.

Психологічна підтримка передбачає як психологічну підтримку батьків та інших родичів дітей із ЗПР, так і психологічну підтримку самих дітей.

Психологічну підтримку батьків ми спрямовуємо на:

- зниження емоційного дискомфорту, пов'язаного із затримкою психічного розвитку дитини;
- формування у батьків адекватного ставлення до проблем дитини;
- формування адекватних батьківсько-дитячих стосунків і стилів сімейного виховання.
- здійснення патронажу родин.

Поради батькам щодо роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку

Затримку психічного розвитку можуть спричинити різноманітні чинники. Час виникнення, глибина, особливості прояву цього відхилення у психічному розвитку дитини різні. Батькам дуже важливо вчасно помітити та докласти зусиль для їх усунення упродовж перших 6-ти років життя, оскільки цей час – визначальний для майбутнього успішного навчання дитини у школі та й усього її подальшого життя.

Якщо ви помітили, що ваша дитина відстає у розвитку, проконсультуйтеся із психологом, дитячим лікарем-психіатром, проте пам'ятайте, подальший розвиток вашої дитини найбільше залежить від вас. Не сподівайтесь, що затримка психічного розвитку (ЗПР) мине сама по собі, або що ви, доклавши зусиль, зможете швидко подолати це відставання.

Важливо не забувати: кожна дитина, хвора чи здорова, - індивідуальність, яка потребує особливого підходу, має притаманний лише їй темп та специфіку розвитку, свої можливості.

Розвиваючи дитину із ЗПР рекомендують скористатися такими порадами.

- Усуваючи відставання у розвитку дитини, звертайте увагу на всю її психічну сферу. Роботу з дитиною слід починати зі збагачення чуттєвого пізнання навколишнього світу, тобто набуття тих знань, уявлень, вражень, які свого часу дитина не отримала під час безпосереднього знайомства з предметами.

- Пам'ятайте про підвищену схильність дитини втрачати увагу. Під час занять з малюком потурбуйтеся, аби навколо не було нічого, що могло б відволікти увагу: зайвих речей, увімкненого телевізора чи приймача.

- Пам'ятайте про згубний вплив на головний мозок дитини електромагнітного випромінювання, яке виникає під час роботи комп'ютера, мобільного телефону, мікрохвильових печей тощо.

- Тривалий час дитина із ЗПР потребує допомоги дорослого. Спочатку це може бути дія, яку дорослий виконує рукою малюка, а потім зразок, який він демонструє дитині. Дуже часто потреба у застосуванні зразка може бути досить тривалою.

Формуванню в дітей із ЗПР пізнавальної сфери, початок якого припадає на дошкільний вік дитини, батьки часто не надають значення. Можливо тому, що не завжди знають, чого саме слід навчити дитину. Зверніть увагу на ряд рекомендацій, як формувати пізнавальну сферу дитини із ЗПР.

Рекомендації по покращенню динаміки розвитку мовлення у дітей із ЗПР

Як формувати мовлення дитини?

Частіше спонукайте дитину розповідати про побачене на прогулянці, в парку, на вулиці, дорогою у дитячий садок, тим швидше розвивається її зв'язне мовлення.

Дуже важливо вчити говорити дитину виразно, дослухатися, як говорять дорослі. Тому під час читання оповідання або казки важливо створювати перед маленьким слухачем яскраву й правдиву картину зимового лісу, переживання дівчинки, яка заблукала в лісі, радість зайчика, котрий знайшов свою маму. Це викликатиме у дитини відповідні почуття, що безпосередньо впливатимуть на її мовленнєвий та емоційний розвиток.

Вчимося розглядати сюжетні малюнки.

Розширюватиме знання про навколишній світ, збагачуватиме словник і розвиток мовлення дитини систематичне розглядання сюжетних малюнків. Дитину із ЗПР потрібно вчити розповідати за малюнками. Для цього можна використати ілюстрації з художніх книжок, дитячих журналів. Під час розглядання малюнка дорослому слід скеровувати сприймання дитини, ставлячи запитання, наприклад, такі: «Хто зображений на малюнку?», «Що роблять звірі?», «Звідки видно, що зайчик плаче?», «Як ти думаєш, лисичці шкода зайчика?». Необхідно привертати увагу до деталей, які важко помітити, пояснювати їх значення, якщо вони малозрозумілі, активізувати висловлювання дитини. З часом, разом із дитиною можна придумувати назви до малюнків, складати розповідь про одного з персонажів.

Як формувати знання про довкілля?

Предмети, які сприймаються, мають позначатися словом, водночас слово завжди має підкріплюватися чуттєвим досвідом. Формуючи у малюка знання про навколишній світ, батькам слід обов'язково домогтися зв'язку між відчуттям і словом, сприйманням і словом, уявленням і словом.

Розвиток пізнавальної діяльності.

У дітей із ЗПР розумові дії формуються з відставанням і недостатньо продуктивно, до того ж процеси пізнавальної діяльності недосконалі: звужене й обмежене сприймання, недостатня пам'ять та увага. Тому дітей потрібно спеціально вчити розрізняти та називати колір, форму, розмір предметів, їх розташування у просторі, вміти застосовувати ці знання практично. Заняття проводити у вигляді гри.

Варто пам'ятати, що під час виконання всіх видів діяльності малюк має розповідати про те, що він робить, називати кожен предмет, що вивчається, відповідним словом.

Важливо вчити дитину виділяти та вміти пояснювати просторові відношення між предметами, використовувати їх у практичній діяльності.

Неабияку увагу слід приділяти виробленню вміння орієнтуватися в сторонах предмету, який знаходиться перед дитиною – визначати орієнтири на аркуші паперу, в альбомі; вміти знаходити верх і низ, правий і лівий бік тощо. З цією метою можна застосовувати такі вправи: позначати лівий верхній кут аркуша однією умовною позначкою, нижній – другою, середину – третьою; поділити аркуш на певну кількість частин і виконати за словесною інструкцією малюнок у кожній із цих частин. З цією ж метою даються завдання на штрихування зображень предметів або геометричних фігур, малювання смужок: зліва – направо, знизу – вгору, похило. Розуміння просторових відношень впливає і на мовленнєвий розвиток дитини. Мовлення збагачується приєднаннями, прислівниками, стає розгорнутішим.

Важливо вчити дитину аналізувати предмет у певній послідовності,

запитуючи: «Як це називається?», «З чого зроблений?», «Для чого потрібний?»

Притаманне дітям із ЗПР відставання в інтелектуальному розвитку, складність вироблення навичок – все це гальмує формування вміння працювати за інструкцією, послідовно виконувати завдання. Ще до школи слід почати навчати дитину працювати за зразком, інструкцією. Таку роботу можна проводити під час конструювання, малювання. Разом з дитиною слід аналізувати зразок, визначити послідовність складання конструкції, здійснення окремих дій малювання.

Для розвитку дитини із ЗПР корисні заняття ліпленням. Виготовлення навіть простих фігурок з пластиліну чи глини потребує узгоджених рухів і актів сприймання, аналізу зразка за різними ознаками та відтворення цих ознак у виробі. Отже, активно тренуються саме ті функції, які в дітей даного контингенту відстають і потребують уважної корекції. Крім того, робота з пластичним матеріалом розвиває дрібні рухи кисті руки, що позитивно впливає не тільки на вдосконалення рухових функцій, які в дітей із ЗПР дещо недосконалі, незграбні, а й на інші функції, зокрема, мовлення. Відомо, що між розвитком функцій руки та механізмами мовлення існує зв'язок, і через це розвиток одного сприятливо позначається на розвитку іншого.

Батьки повинні підтримувати дитину, формувати у неї позитивну мотивацію. Тому, поки можливості такої дитини зміцніють, доцільно пропонувати їй лише ті завдання, які вона змогла б виконати, тобто заслужити похвалу.

Поради щодо роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку (ЗПР)

Затримка психічного розвитку - це уповільнення темпів розвитку яке виражається в недостатності загального запасу знань, незрілості мислення, переважанні ігрових інтересів, швидкій перенасичуваності в інтелектуальній діяльності.

Причини затримки психічного розвитку у дітей.

Причин, які зумовлюють затримку психічного розвитку у дітей, багато. Це можуть бути:

- несприятливі умови виховання;
- спадкова схильність;
- довготривалі хронічні захворювання у ранньому дитинстві;
- порушення функціонування мозку, що виникають ще під час внутрішньоутробного розвитку;
- ускладнені пологи.

Затримку психічного розвитку можуть спричинити різноманітні чинники. Час виникнення, глибина, особливості прояву цього відхилення у психічному розвитку дитини різні. Батькам дуже важливо вчасно помітити та докласти зусиль для їх усунення упродовж перших 6-ти років життя, оскільки цей час – визначальний для майбутнього успішного навчання дитини у школі та й усього

її подальшого життя.

Якщо ви помітили, що ваша дитина відстає у розвитку, проконсультуйтеся із психологом, дитячим лікарем-психіатром, проте пам'ятайте, подальший розвиток вашої дитини найбільше залежить від вас.

Не сподівайтесь, що затримка психічного розвитку (ЗПР) мине сама по собі, або що ви, доклавши зусиль, зможете швидко подолати це відставання. Важливо не забувати: кожна дитина, хвора чи здорова, - індивідуальність, яка потребує особливого підходу, має притаманний лише їй темп та специфіку розвитку, свої можливості.

- Усуваючи відставання у розвитку дитини, звертайте увагу на всю

мікрохвильових печей тощо.

- Тривалий час дитина із ЗПР потребує допомоги дорослого. Спочатку це може бути дія, яку дорослий виконує рукою малюка, а потім зразок, який він демонструє дитині. Дуже часто потреба у застосуванні зразка може бути досить тривалою.

Як формувати мовлення?

Частіше спонукайте дитину розповідати про побачене на прогулянці, в

її психічну сферу. Роботу з дитиною слід починати зі збагачення чуттєвого пізнання навколишнього світу, тобто набуття тих знань, уявлень, вражень, які свого часу дитина не отримала під час безпосереднього знайомства з предметами.

- Пам'ятайте про підвищену схильність дитини втрачати увагу.

Під час занять з малюком потурбуйтеся, аби навколо не було нічого, що могло б відволікти увагу: зайвих речей, увімкненого телевізора чи приймача.

- Пам'ятайте про згубний вплив на головний мозок дитини електромагнітного випромінювання, яке виникає під час роботи комп'ютера, мобільного телефону,

парку, на вулиці, дорогою у дитячий садок, тим швидше розвивається її зв'язне мовлення.

Дуже важливо вчити говорити дитину виразно, дослухатися, як говорять дорослі. Тому під час читання оповідання або казки важливо створювати перед маленьким слухачем яскраву й правдиву картину зимового лісу, переживання дівчинки, яка заблукала в лісі, радість зайчика, котрий знайшов свою маму. Це викликатиме у дитини відповідні почуття, що безпосередньо впливатимуть на її мовленнєвий та емоційний розвиток.

Для розвитку дитини із ЗПР корисні заняття ліпленням. Виготовлення навіть простих фігурок з пластиліну чи глини потребує узгоджених рухів і актів сприймання, аналізу зразка за різними ознаками та відтворення цих ознак у виробі. Отже, активно тренуються саме ті функції, які в дітей даного контингенту відстають і потребують уважної корекції. Крім того, робота з пластичним матеріалом розвиває дрібні рухи кисті руки, що позитивно впливає не тільки на вдосконалення рухових функцій, які в дітей із ЗПР дещо недосконалі, незграбні, а й на інші функції, зокрема, мовлення. Відомо, що між розвитком функцій руки та механізмами мовлення існує зв'язок, і через це розвиток одного сприятливо позначається на розвитку іншого.

Батьки повинні підтримувати дитину, формувати у неї позитивну мотивацію. Тому, поки можливості такої дитини зміцніють, доцільно пропонувати їй лише ті завдання, які вона змогла б виконати, тобто заслужити похвалу

У РОДИННОМУ КОЛІ

Будьте уважними до інтересів дитини. Зробіть її інтерес спільним для вас обох: долучіться до розглядання предмета, що зацікавив дитину, продемонструйте можливі дії з ним, розкажіть про предмет тощо. Використовуйте будь-яку ситуацію щоб виявити та розширити можливості спільного інтересу, наприклад, можна розглядати й дослухатися до звучання музичних інструментів чи брязкалець, спостерігати за дощем за вікном, маніпулювати іграшкою, роздивлятися книжки, їсти разом.

За кожної можливості приєднуйтеся до діяльності дитини та імітуйте її рухи та дії. Робіть паузи та спостерігайте чи вона очікує продовження або відповідає тією самою дією. Поступово видозмінюйте, модернізуйте дії, надаючи їм певного сенсу, перетворюючи на ігрову діяльність. Те саме стосується й імітації будь-яких вербальних проявів дитини. Згодом це може перетворюватися на словесні ігри (добір слів на початковий звук, перетворення вокалізацій дитини на слова чи пісеньки тощо).

Природно буде використовувати фрагменти соціально-комунікативних ігор («ку-ку», «іде коза рогата...» тощо) з метою демонстрації соціальної поведінки (зоровий контакт, варіативна міміка та інтонації, рухи тіла, доречні жести). Якщо

дитина під час гри уриває зоровий контакт, припинить грати та відновить спроби за умови відновлення зорового контакту.

Важливо заохочувати дітей до наслідування. Такі звуконаслідування як, «стук-стук», «плюсь», «вжик», «кх-кх», «бум» та інші можна вживати з метою проілюструвати свої чи чийсь дії або зміст прочитаного (розказаного).

З метою навчити дитину комбінувати слова в словосполучення радимо активно використовувати реальні об'єкти та події, фотографії, графічні зображення, – всю доступну наочність, щоби продемонструвати й прокоментувати категорії суб'єкт-об'єктної взаємодії, дії з предметами та їх властивості (ознаки).

Якщо дитина навчилася наслідувати хоча б кільком звукам, її словниковий запас треба намагатися розширити для того, щоби в майбутньому ці звуки могли мати певне значення. Спочатку повторювати найпростіші звуки, потім їх більш складні поєднання. З відпрацьованих звуків в подальшому формують перші слова.

Побачене під час прогулянки, корисно було б закріпити в іншій ситуації, використовуючи фотографії, малюнки чи іграшки для ілюстрації. Як зазвичай, починаємо з надання інформації у вигляді коментарів-описів оточуючого, що привертає увагу дитини, надаючи своїм висловлюванням соціально-емоційного забарвлення: «Дивись-но, песик біжить», «Поглянь, малюк біжить».

Варто використовувати наочну демонстрацію призначення предметів, а також словесну підказку. Для переносу навички в повсякденне життя для дитини, яка не використовує мовлення з комунікативною метою спеціально створюють ситуації, де вона могла б виявити своє розуміння. Наприклад, мама каже: "Давай готувати обід. Принеси те, в чому ми варимо суп"; або: "Давай поливати квіти. Чим ти поливаєш квіти?" тощо.

Поради батькам

«Як допомогти своїй дитині?»

У цей період швидкими темпами розвивається мовлення у дитини, оскільки вона активно пізнає довкілля, намагається зрозуміти доросле життя.

Дитина із ЗПР 4-річного віку ще байдужа до навколишнього світу, вона не вміє спостерігати, не проникає у відношення між предметами і явищами. Тому у неї не з'являється спонтанно зацікавленість до причин подій і їхніх наслідків. Такі діти не ставлять питання «Чому?». Вони не бувають «чомучками».

Цьому мусять їх навчити батьки і дошкільний заклад, а далі школа.

Отже, використовуючи матеріали спостережень, запитуйте дитину: «Чому?» . Спочатку відповідайте на запитання самі (Чому плаче дівчинка? М'яч упав у калюжу). З часом дитина самостійно відповідатиме на запитання, використовуючи при цьому складні речення..

Привчайте дитину спостерігати за тим, що коїться навколо неї і характеризувати мовою причино-наслідкові зв'язки.

Спілкуйтеся з дитиною правильною чіткою, неквапливою мовою, щоб вона змогла почути кожне слово, його інтонування.

Організуйте з малюком сюжетну гру, темою якої буде ситуація, пережита разом з нею, але перенесена на іграшки: ляльку, ведмедика, зайчика. При цьому зважте на те, що сюжетна гра має бути недовготривалою, цікавою й посильною для дитини.

Хваліть дитину за кожне промовлене слово, кожен звук. Залучайте маля до обговорення різноманітних ситуацій.

Створюйте для дитини проблемну ситуацію, на яку слід відповісти, залучаючи наявні знання, аналізуючи конкретні умови.

Створюйте умови для виникнення у дитини інтересу, почуття здивування. Проводьте спільні ігри-дії за різними темами «Лікар», «Продавець», «Водій» тощо, під час яких дитина запам'ятовує нові слова, вчиться узагальнювати.

Залучайте дитину до участі в різних діях разом з вами; наприклад у купівлі і розміщенні різних предметів харчування на полицях, в холодильнику. При цьому радьтеся з дитиною, розповідайте про призначення предметів, а з часом запитуйте, що купили і куди поклали.

Затримки у мовленнєвому розвитку дитини можна виявити

вже з перших днів життя дитини. Ознаками, які мають насторожити батьків щодо прогнозу мовленнєвого розвитку, є:

- слабкий монотонний крик у новонародженого;
- до кінця першого місяця немовля не плаче при неприємних відчуттях (наприклад, коли воно мокре чи хоче їсти);
- до кінця четвертого місяця не усміхається, коли з ним розмовляють;
- до кінця п'ятого місяця не вимовляє окремих звуків чи складів (типу «ба-ба-ба» чи «га-га-га»), коли мама бере його на руки, не намагається знайти поглядом названий мамою об'єкт (Де тато?);
- до кінця сьомого місяця не прагне повернути до себе увагу певними звуками;
- до кінця дев'ятого місяця у мовленні ще не з'явилися повторювані однакові склади, які звучать як одне слово, наприклад: «ма-ма», «дай-дай», «да-да»;
- до кінця десятого місяця малюк ще не може повторити за дорослим близько восьми різних звукосполучень та складів, не може заперечно похитати головою («ні-ні»), помахати рукою на прощання («бувай-бувай»);
- до кінця дванадцятого місяця не вимовляє жодного осмисленого «дитячого» слова, яким малюк називає одні й ті самі предмети, осіб, ситуації, не прислухається до музики, не може виконати простої інструкції (наприклад, «дай машинку»);
- до кінця п'ятнадцятого місяця не вживає адекватно слів «мама» і «тато»;
- до кінця дев'ятнадцятого місяця не вимовляє осмислених слів, не показує частин тіла, які називає дорослий;
- до кінця двадцять дев'ятого місяця не розуміє значення слів «великий», «маленький».

Несприятливі впливи (як зовнішні, так і внутрішні) призводять до порушення фізичного та нервово-психічного розвитку дитини, одним із проявів яких є ЗМР, що може перерости у складний системний мовленнєвий дефект – загальний недорозвиток мовлення.

Якщо дитині вже три роки, а в неї збіднений словник, грубо порушена звуковимова, вона не зможе побудувати граматично правильні речення або не вміє розмовляти взагалі, це свідчить про наявність у неї загального недорозвитку мовлення.

ОБОВ'ЯЗКОВ ЗВЕРНІТЬСЯ ДО ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА!